

AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGÁNAK ÍTÉLETEIBŐL

AZ EGYEZMÉNY 3. ÉS 8. CIKKEI A KÍNZÁS TILALMA MAGÁN- ÉS CSALÁDI ÉLET TISZTELETBEN TARTÁSÁHOZ VALÓ JOG

A. T. Észtország elleni ügye¹

Az ügy körülményei. Az ügy kérelmezője, A. T., 2008-tól Észtország egyik börtönében tölti életfogytig tartó büntetését. Ez idő alatt több kötelező orvosi vizsgálaton kellett részt vennie, de mivel ezeknek a vizsgálatoknak az elvégzésére a börtönben nem volt lehetőség, rendszeresen kórházba szállították. 2010. november 9-én a kérelmező vastagbél-tükrözéses vizsgálaton esett át, amelyet a börtön egészségügyi részlege rendelt el. A vizsgálatra egy háromtagú, golyóálló mellényt viselő, felfegyverzett kísézőcsapat szállította át egy kórházba. A szállítás kapcsán összeállítottak egy ún. kíséreti tervet, amely tartalmazta a kérelmező korábban elkövetett bűncselekményeit, különös tekintettel az életfogytig tartó börtönbüntetés okára (emberölés minősített esete), valamint a börtönbeli magaviseletéről tartalmazott információkat (narkotikumok birtoklása, többszörös agresszív megnyilvánulás börtönben dolgozó hivatalos személyek ellen). Ezekre való tekintettel szükségesnek találták, hogy kezén és bokáján megbilincselve hagyassa csak el a börtönt.

A vastagbél-tükrözés közben a kísézőcsapat tagjai a vizsgáloban maradtak, így hallották a kérelmező orvossal folytatott konzultációját, látták a vizsgálatot. Kezéről és lábáról a vizsgálat alatt sem vették le a bilincseket, és a kérelmező sérelmezte azt is, hogy kötelező volt a börtön által biztosított ruhát viselnie, nem vehette fel a sajátját. A kormány álláspontjába szerint a kérelmező nem kérte, hogy a börtönön kívül a saját ruháját viselhesse. Emellett, bár a három kíséző jelen volt a 40 m² nagyságú vizsgálobhelyiségben, de a helyiség tágasságából adódóan nem a kérelmező közvetlen közelében tartózkodtak, a vizsgálóeszköz monitorja pedig az orvos és a páciens felé volt fordítva. Ez a megoldás biztosította azt, hogy az őrk a vizsgálatot ne láthassák, viszont szükség esetén közbeavatkozhatnak.

2011. október 27-én a börtön egészségügyi részlegének elrendelésére ismét kórházba szállították a kérelmezőt. A fül-orr-gégészeti szakorvosi vizsgálat-

ra az első alkalomhoz hasonlóan felszerelt, de ezúttal már négy tagból álló csapat kísérte. Ebben az esetben is ugyanazzal a kíséreti tervvel szállították, kezét és lábát megbilincselve. A kérelmező ebben az esetben is ugyanazokat a panaszokat tette, mint az első vizsgálat után: sérelmezte, hogy nem viselhette a saját ruháját, hogy a kísézőcsapat jelen volt a vizsgáloban, és hallották az orvossal folytatott beszélgetését. Hozzátette azt is, hogy röviddel a kórházba érkezés után azt kérte, hogy szállítsák vissza a börtönbe, mivel kellemetlenül érezte magát amiatt, hogy kezén és lábán megbilincselve kell mutatkoznia. A kormány ebben az esetben is azt állította, hogy a kérelmező nem kérte, hogy saját ruhájában hagyassa el a börtönt, valamint azt, hogy megfelelő nagyságú teremben zajlott a szakorvosi vizsgálat.

2012. januárjában a kérelmező kéréssel fordult a börtön vezetése felé, hogy meglátogathassa újszülött lányát, akit egy műtétet követően kritikus állapotban kezeltek egy kórházban. A börtön igazgatóhelyettese engedélyezte a látogatást. A. T. kérelmezte, hogy saját ruháját viselhesse a látogatás alatt. Ebben az esetben is kísézőcsapat társaságában hagyhatta csak el a börtönt, amelynek létszámát ezúttal hat főre növelték, de a kísézők felszereltsége hasonló volt, mint a vizsgálatok esetében. A kérelmező érzésében kifejtette, hogy noha a börtönőrök tudták, hogy a kórházban a látogatási idő déli 12-től este 7-ig tart, mégis délelőtt 11 óra körül szállították át. A lányát csupán 10 percre láthatta, mivel ebben az időben éppen kezelések folytak, és egészségügyi dolgozók jelenlétére volt szükség a kórteremben. Noha az orvosok megengedték, hogy hozzáérjen a lányához, a kísézőcsapat tagjai megakadályozták a kérelmezőt ebben. Emellett mindvégig bent tartózkodtak a kórteremben, így hallották a kérelmező és az orvos közötti beszélgetést a gyermek egészségi állapotáról. A kormány állítása szerint az intenzív osztály egész nap látogatható; hozzátették azt is, hogy előzetesen egyeztetettek a kórházzal az általános látogatási időn kívüli érkezésről, éppen annak érdekében, hogy a kérelmező minél kevesebb emberrel találkozzon a kórházban. A kíséreti terv alapján a kórházba érkezés időpontja 10:50 volt, a távozás pedig 11:15. A kormány által benyújtott dokumentum szerint, amelyben szerepelt a kísézőcsapat vezetőjének jelentése, a kérelmező maga kérte, hogy a látogatás tervezett végénél hamarabb hagyják el a kórházat. Továbbá, a

kormány bemutatta a kórház igazgatójának jelentését is, melyben az igazgató kifejtette, hogy noha nem emlékszik konkrétan a kérelmező látogatására, de abban biztos, hogy – az intenzív osztály szabályainak megfelelően – csendben és diszkréten folyt a kérelmező és az orvos közötti beszélgetés, és az utóbbi ügyelt arra, hogy csak a kérelmező juthasson a lánya egészségi állapotával kapcsolatos információkhoz. Emellett a jelentés kiemelte, hogy – figyelembe véve a gyermek állapotát, illetve a kockázatokat – a kérelmező bizonyosan nem kaphatott orvosi engedélyt arra, hogy megérintse, vagy a kezébe vegye a lányát.

A. T., miután panaszát a börtön elutasította, 2012. február 5-én a tartui közigazgatási bíróságra nyújtott be kérelmet, azt állítva, hogy a fent említett kórházi látogatások körülményei jogsértőek voltak. Két hónappal később, április 16-án a kérelmező újabb kérelmet nyújtott be, amelyben 30 ezer euró nem vagyoni kártérítést követelt, az előző kérelemhez hasonló indokolással. Egyebek mellett arra hivatkozott, hogy a lányánál tett látogatásokkor alkalmazott korlátozó intézkedések jogszerűtlenek voltak, valamint arra, hogy nem érinthette meg a gyermeket. A közigazgatási bíróság 2013. január 29-i döntésében elutasította a kérelmező panaszát, arra hivatkozva, hogy a kéz- és bokabilincs alkalmazása jogszerű, illetve szükséges és arányos biztonsági intézkedés volt. A kérelmező a fellebbviteli bírósághoz fordult, hangsúlyozva, hogy a közigazgatási bíróság nem vizsgálta az orvos és páciens közötti viszony bizalmosságának sérelmét. 2014. augusztus 26-án a fellebbviteli bíróság egészében elutasította a kérelmet, megerősítve a közigazgatási bíróság érveit. Emellett a döntés kiemelte, hogy a vonatkozó miniszteri rendelet szerint ilyen esetekben legalább egy őrnök mindig szemmel kell tartania a fogvatartottat. Ha az őrnök esetleg hallották is a kérelmező és az orvos között zajló párbeszédet, szolgálati kötelességük, hogy az így megismert információkat bizalmasan kezeljék.

2015. január 15-én az észt legfelső bíróság elutasította a döntés felülvizsgálatát.

*A döntés.*² A kérelmező az Egyezmény 3. cikkére hivatkozva sérelmezte kórházi látogatásainak körülményeit, kiemelve azt, hogy a kéz-és bokabilincs fizikai fájdalom mellett mentális szorongást is okozott, ami felerősítette az önbántalmazásra való hajlamát. Azzal, hogy a fegyverzetüket és a különleges felszerelésüket láthatóvá tették, a kísérőcsapat tagjai a fölötte gyakorolt hatalmukat demonstrálták. Az intézkedések aránytalanok voltak, mivel soha nem akart megszökni. Érvéle szerint elegendő lett volna, ha az őrnök az ajtó előtt várják, vagy GPS-nyomkövetőt szerelnek rá. Kiemelte, hogy hiába kérelmezte, nem viselhette saját ruháját sem.

Emellett a kérelmező hivatkozott az Egyezmény 8. cikkére is, azzal kapcsolatban, hogy az őt kísérő őrnök a vizsgálatok, valamint az orvossal történő konzultáció alatt is jelen voltak, így az ellátás minden részletét láthatták és hallhatták.

A kormány érvelésében kiemelte, hogy nem sérültek az Egyezmény 3. és 8. cikkei, mivel a börtön törvényben foglalt kötelezettségeinek tett eleget az intézmény elhagyásának szabályozásával. A kéz- és bokabilincs előírása, valamint a kísérő őrizet is megfelelt a hazai jogban foglalt előírásoknak. A kormány továbbá hivatkozott a kérelmező börtönbe kerülése előtt elkövetett bűncselekményeire (vandalizmus, emberölés, emberölési kísérlet), valamint a börtönbüntetés alatt elkövetettekre is (kábitószer terjesztése, börtönőr ellen elkövetett testi sértés és fenyegetés). Emellett orvosi dokumentumaiban szerepelt, hogy hajlamos az önbántalmazásra. Börtönbüntetés alatt huszonnégy alkalommal próbált meg kárt tenni magában. A kormány ezekre a körülményekre hivatkozva kiemelte, hogy a kórházi látogatásokhoz kapcsolódóan alkalmazott intézkedések szükségzerűek voltak, azok nem a kérelmező megalázására irányultak. Az, hogy a látogatásokat követően csuklóján és bokáján kisebb bőrpír jelent meg a bilincsviselés miatt, nem tekinthető túlzott mértékű szenvedés okozásának. A börtönegyenruha viseletét a hazai jogra hivatkozva ítélte a kormány szükségesnek, illetve azzal indokolta, hogy ennek az öltözetnek köszönhetően zsúfolt terekben is jól szemmel tartható a fogvatartott. Emellett kiemelte, hogy A. T. a két kórházi vizsgálatot megelőzően nem is kérelmezte, hogy saját ruháját viselhesse. A fegyveres csapat jelenléte nem csak a szállítás során, hanem a vizsgálatok alatt is indokolt volt a kérelmező kockázati profiljára való tekintettel. A vizsgálat megfelelő nagyságú szobában történt, valamint a vizsgálóban az orvos csak a vizsgálat menetéről tájékoztatta szóban a kérelmezőt, annak eredményét közvetlenül a börtön egészségügyi részlegének küldték el. Ennek értelmében a kérelmező állítása alaptalan, azonban ha mégis elhangzott a személyes állapotára vonatkozó információ, a jelen lévő őrnöknek titoktartási kötelezettsége van.

A Bíróság kiemelte, hogy az Egyezmény 3. cikke a demokratikus társadalmak egyik legalapvetőbb értékét rögzíti, és ennek az értéknek a terrorizmus és bűnözés elleni harc során is érvényesülnie kell. Hangsúlyozta az is, hogy az Egyezmény abszolút értelemben tiltja a kínzást, az embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetést. A cikk sérelmének megállapításához a szóban forgó bánásmódnak el kell érnie egy bizonyos súlyossági szintet. A bánásmód súlyosságának az értékelése minden esetben az ügy egyedi körülményeitől függ: például annak időtartamától,

fizikai vagy mentális hatásaitól, és egyes esetekben az áldozat neme, életkora vagy egészségi állapota is releváns tényező lehet. A bilincshasználat nem jelenti az Egyezmény 3. cikkének sérelmét, ha az intézkedést jogszerű fogva tartás keretében alkalmazzák, és nem jár erőszak alkalmazásával vagy az észszerűen szükséges mértéket meghaladó közszemlére tétellel. A bilincs alkalmazását tekintve tehát mérlegelni kell annak kockázatát, hogy az illető elmenekülhet, sérülést vagy kárt okozhat, valamint az adott ügyben a kórházi körülményeket is.

A Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint a „magánélet” fogalma széles körű, és nem lehet kimerítően meghatározni; az adott ügy körülményitől függően magában foglalhatja az érintett erkölcsi és fizikai integritását is, ami szabadságvesztés esetén is védendő. A Bíróság szerint elképzelhetők olyan körülmények, amelyek közepette a 8. cikk úgy értelmezhető, mint ami a fogva tartás feltételeit illetően védelmet nyújt az olyan beavatkozásokkal szemben, melyek nem érik el a 3. cikk sérelmének megállapításához szükséges súlyossági szintet. A páciensre vonatkozó személyes adatok magánéletének részét képezik. A személyes adatok – és ezek körében az egészséggel kapcsolatos adatok – védelme alapvető fontosságú az Egyezmény 8. cikkében biztosított magán- és családi élet tiszteletben tartásával kapcsolatos jog szempontjából.

A Bíróság mindenképp megelőzte, hogy a hatóságok kötelesek megfelelő orvosi ellátást biztosítani a fogvatartottak egészségének és jóllétének biztosítása érdekében. A Bíróság elismeri, hogy lehetnek olyan helyzetek, amikor a fogvatartottat börtönön kívüli orvosi létesítménybe kell vinni olyan vizsgálat céljából, amely a börtön egészségügyi részlegében nem végezhető el. Az ilyen helyzetek azonban elkerülhetetlenül együtt járnak azzal a kockázattal, hogy a fogvatartott megszökik, veszélybe sodorja önmagát vagy veszélyeztet másokat. A Bíróság kiemelte, hogy az átlagos kórházak személyzete esetében nem várható el, hogy rendelkezzenek azzal a felkészültséggel és képzettséggel, amivel a börtönben dolgozók rendelkeznek; vagyis nem várható el az előbbiektől, hogy kezelni tudják a foglyok esetlegesen kiszámíthatatlan vagy erőszakos magatartásából fakadó kockázatokat.

Ennek fényben hangsúlyozni kell az Egyezményben meghatározott jogok és szabadságok mindenki számára történő biztosításának állami kötelezettségét. A hatóságoknak különösen ébernek kell lenniük, ha tudomásuk van arról, hogy a fogvatartott szállítása kockázatokkal jár (például korábban már voltak szökési kísérlete, vagy erőszakosan viselkedett). A jelen ügy körülményeivel kapcsolatban a Bíróság először is megjegyezte, hogy a börtönruházat visel-

sének előírása, a kar- és a bokabilincs használata, valamint a kérelmező felügyelete a látogatások során megfelelt a hazai jogszabályoknak. Nem vitatott, hogy az ilyen intézkedések törvényes célt szolgálnak: a fogvatartott esetleges szökését hivatottak megelőzni, valamint azt, hogy veszélyeztessen másokat. Az Egyezmény 8. cikkét tekintve az intézkedések célja a közbiztonság biztosítása, valamint és mások jogainak és szabadságának védelme volt.

A Bíróság megjegyezte, hogy a kórházi látogatások engedélyezésekor, valamint a kíséreti tervek elkészítésekor a börtön részéről figyelembe vették, hogy a kérelmező a börtönben töltött idő alatt egyre súlyosabb kihágásokat, sőt, bűncselekményeket követett el. Alapos kockázati profilt készítettek, súlyozottan figyelembe véve, hogy a kérelmező nem tartotta tiszteletben a börtön rendszabályait, és agresszív viselkedése veszélyt jelenthet másokra és önmagára. Emellett kiemelték annak a kockázatát is, hogy a börtönön kívülre kerülve szökést kísérelhet meg. Ilyen körülmények között döntött úgy a börtönigazgató, hogy a kérelmezőnek kar- és bokabilincset kell viselni a látogatások során, és több fős kísércsapat társaságában hagyhatja csak el a börtön épületét. A kormány szerint azt is figyelembe kell venni, hogy a kérelmező impulzív, manipulatív és erőszakos személyiségnek tekinthető.

A Bíróság megállapította, hogy a börtön tisztviselői, akik napi kapcsolatban álltak a kérelmezővel, és akik tisztában voltak a felmerülő kockázatokkal, gondos mérlegelés után, meghatározott indokok alapján döntöttek a fent említett biztonsági intézkedések alkalmazása mellett. A kérelmező nem is vitatta a kockázattertelés szükségességét, de azzal érvelt, hogy mivel soha nem próbált szökni, elegendő lett volna kevésbé korlátozó intézkedéseket alkalmazni. A biztonsági intézkedések célja azonban nem csak az esetleges szökés megakadályozása volt, hanem annak a potenciális veszélynek a kiküszöbölése is, amit másokra és önmagára jelenthet a kérelmező. Ezeket a körülményeket figyelembe véve a Bíróság megállapította, hogy a biztonsági intézkedések közvetlenül igazodtak a kérelmező magatartási sajátosságaihoz, és ilyenén módon nem haladták meg az észszerűen szükségesnek ítélt mértéket. Ezenkívül a Bíróság megjegyezte, hogy a jelen esetben nincsenek olyan egészségi szempontok, amelyek alapján kétségbe vonható lenne a korlátozó intézkedések alkalmazásának jogszerűsége. A kérelmező fiatal férfi, akinek nincsenek olyan egészségi problémái, amelyek a bilincs használatának kerülését indokolnák. A kar- és a bokabilincsek horzsolást és bőrpírt okoztak a kérelmezőn, de ebből nem lehet azt a következtetést levonni, hogy túlzott erőszakot alkalmaztak volna a bilincsek alkalmazása során.

A Bíróság leszögezi, hogy a fogvatartottaknak a magánélethez való jog részeként joguk van az orvosi titoktartáshoz, mely jog nem korlátozható, csak ha az ügy különleges körülményei indokolják azt. Jelen ügyben azt illetően nem volt vita, hogy a kísérő őrök jelen voltak-e a vizsgálatok idején; a felek abban nem értettek egyet, hogy hallhattak-e, megismerhettek-e a kérelmező egészségével kapcsolatos információkat, adatokat. A Bíróság azonban nem tartotta szükségesnek a kérelmező kórházi látogatásainak részletekbe menő megismerését, mivel úgy vélte, hogy – tekintettel a jelen ügy sajátos körülményeire – a kérelmező magánéletébe történő beavatkozás indokolt volt.

A kérelem többi részét illetően a Bíróság megállapította, hogy a kérelmező állításával ellentétben nincs bizonyíték arra, hogy a kísérő őrök különösen demonstratív módon viselték volna lőfegyverüket és a különleges felszerelésüket. A börtönruházat viselésének előírása sem tekinthető aránytalan beavatkozásnak a kérelmező magánéletébe. Nincs bizonyíték arra, hogy a kérelmező a látogatások során különösen vagy szándékosan ki lett volna téve a nyilvánosságának. Figyelembe véve a hatóságok alapos és meggyőző kockázatértékelését a kérelmező esetében alkalmazott biztonsági intézkedéseket illetően, a Bíróság megállapította, hogy az említett intézkedések alkalmazása nem járt erőszak alkalmazásával, illetve az észszerűen szükséges mértéket meghaladó közszemlére tétellel. A Bíróság leszögezte, hogy a szóban forgó intézkedések szükségesek voltak a közbiztonság biztosításához, valamint mások jogainak és szabadságának védelméhez. Ennek megfelelően az Egyezmény 8. cikkét nem sértették meg.

A kérelmező azon panaszait illetően, amelyeket a lányánál tett látogatással kapcsolatban tett, a Bíróság megállapította, hogy a felperes által az Egyezmény 6. cikkének 1. bekezdése alapján felhozott panasz szorosan kapcsolódik a 8. cikk szerinti kérelméhez, és ennek megfelelően az utóbbi részeként vizsgálható, tekintettel arra, hogy az államnak pozitív kötelezettségei vannak a magán- és a családi élet területén. A Bíróság megállapította, hogy a felek vitatják a kórházi látogatás időpontját, rövidegének okait, valamint azt, hogy az orvosok engedélyezték-e a kérelmező számára, hogy megérintse gyermekét.

Annak ellenére, hogy a kérelmező egyértelműen megfogalmazta a látogatás körülményeire vonatkozó panaszát a közigazgatási bíróság és a fellebbviteli bíróság előtt is, ezen bíróságok egyike sem foglalkozott érdemben a kérdéssel. A Bíróság úgy ítélte meg, hogy a felperes által hivatkozott körülményeket tekintve nem zárható ki, hogy beavatkozás történt az Egyezmény 8. cikke által biztosított jogokba. A Bíróság

megjegyezte, hogy annak ellenére, hogy a kormány bizonyítékokat nyújtott be érveinek alátámasztására, nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a kórház képviselője nem tudta érdemben felidézni, hogy hogyan is zajlott a 2012. január 31-i látogatás. Ezt figyelembe véve nagyon óvatossá kell lenni, hiszen ez azt jelenti, hogy a kormány érvelése kizárólag a kísérőcsapat vezetőjének megalapozatlan beszámolójára támaszkodik. Tekintve, hogy a kérelmező sem nyújtott be bizonyítékot az állításainak alátámasztására, a Bíróság úgy ítélte meg, hogy az adott panasz érdemi értékelése nem lehetséges, ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül a nemzeti bíróság erre vonatkozó kötelezettsége. Az Egyezmény 8. cikkéből eredő pozitív kötelezettségeket tekintve a belföldi bíróságok szerepe nem korlátozódik a kérelmező panaszával kapcsolatban a magán- és családi élet szempontjainak megfelelő figyelembevételére, szükség van a tényállások tisztázására is, valamint a panasz elutasítása esetében annak indokolására. Tekintettel arra, hogy a felperes panaszát anélkül utasították el, hogy a döntést megindokolták volna, a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a hazai bíróságok a kérelmező panaszának kezelése során nem teljesítették a 8. cikkből következő pozitív állami kötelezettségeket. Ennek megfelelően a Bíróság megállapította az Egyezmény 8. cikkének sérelmét.

A Bíróság döntése szerint tehát a biztonsági intézkedések, amelyeket akkor alkalmaztak, amikor a kérelmező kórházi vizsgálatokra szállították, nem sértették az Egyezmény 3. és 8. cikkeiben foglalt jogokat. A Bíróság ugyanakkor megállapította, hogy azon intézkedések révén, amelyeket akkor alkalmaztak, amikor a kérelmező a lányát látogatta meg, Észtország nem teljesítette a 8. cikkből fakadó állami kötelezettségeit.

A kérelmezőnek egy másik ügyében is döntött a Bíróság.³ A kérelmező 2012 februárjában egy rabtársát hason szúrta, illetve több helyen is megsebesítette egy ollóval. Ettől kezdve a kérelmezőt fokozott biztonsági minősítésű cellában helyezték el, a cellájából csak megbilincselve léphetett ki, és a börtön közös tereinek használatát is jelentősen korlátozták számára. Kérelmében nem tagadta, hogy megsebesítette a rabtársát, azonban az ügyet illetően a biztonsági személyzet felkészületlenségére hivatkozott. Kérelme szerint 2012 elején, amikor az adott szárnyba helyezték, tisztában voltak azzal, hogy vitája van egy rabtársával. A kamarai, végleges döntés szerint a kiegészítő biztonsági intézkedések szükségesek voltak, és alkalmazásuk révén nem valósult meg az Egyezmény 3. cikkének sérelme.

Kovács Noémi Katalin

AZ EGYEZMÉNY 4. CIKKE
RABSZOLGASÁG
ÉS KÉNYSZERMUNKA TILALMA

*Chowdury és társai Görögország elleni ügye*⁴

Az ügy körülményei. 42 bangladesi állampolgár kérelmet nyújtott be a Bírósághoz, azt hivatkozva, hogy Görögországban emberkereskedelem és kényszermunka áldozatai lettek. A munkavállalási engedély nélküli kérelmezők T. A. és N. V. magánszemélynek dolgoztak illegálisan; epertermesztés területén. A munkások számára biztosított munka- és életkörülmények nem voltak megfelelőek, és fegyveres őrk felügyelték őket munka közben. Továbbá, a bizonyos feltételekkel előre megígért munkabért sem fizették ki nekik, ami miatt többször is sztrájkoltak, és a munkások közül többen a munkaadók elé álltak, a pénzüket követelve. Ekkor az egyik ór lövéseket adott le rájuk, és többüket súlyosan megsebesítette. A sérülteket kórházba szállították, ezt követően került sor a rendőri kihallgatásukra. Az őrköt és a munkaadókat emberölés kísérlete, illetve egyéb bűncselekmények vádjával letartóztatták, de később az ellenük felhozott vádak súlyos testi sértés elkövetésére enyhítették.

Az ügyészség 2013 áprilisában megállapította, hogy a sérülést elszenvedett kérelmezők emberkereskedelem áldozatai, és a vonatkozó törvény szerint tartózkodásuk ezáltal jogszerűnek tekintendő. Azok a kérelmezők, akiket nem ért sérülés, szintén jelentkeztek az ügyészségen, és jelezték, hogy ők is a kényszermunkára fogott csoport tagjai voltak, valamint jelen voltak akkor, amikor megsebesítették a társaikat. A rendőrség így őket is kihallgatta, és az elkészült anyagot továbbította az ügyésznek. 2014-ben azonban az ügyészség elutasította a kérelmüket, azaz az indokolással, hogy a megküldött anyagok valótlanságokat tartalmaznak, ha ugyanis az érintettek tényleg áldozatok lettek volna, akkor a sérelem bekövetkeztek azonnal a rendőrséghez fordultak volna. Továbbá, a kórházba kerülteken kívül több állítólagos sérült is volt, de egyikük sem ment be a kórházba. Az ügyészség továbbá kiemelte, hogy az említett személyek csak azután tettek panaszt, amikor tudomást szereztek arról, hogy az emberkereskedelem áldozatai tartózkodási engedélyre jogosultak. Az ügyészség döntése elleni fellebbezésüket elutasították.

2014 júniusában a vádlottakat bíróság elé állították. A korábbi vádlottak közül csak N. V.-t vádolták emberkereskedelemmel, a másik három elkövetőt csak emberkereskedelemben való közreműködéssel. Az ügyész szerint az alperesek fegyvert viseltek, fe-

nyezetőztek, illetve szélsőséges fizikai körülmények között dolgoztatták a munkásokat, és ilyen bánásmódnak nincs helye Görögországban. Ennek ellenére az esküdtszék 2014 júliusában felmentette mind a négy személyt az emberkereskedelem, illetve az abban való közreműködés vádjá alól. T. A.-t súlyos testi sértés elkövetése miatt ítélték el, míg az egyik őrt illegális fegyverhasználat miatt. N. V.-t felmentették azzal, hogy nem bizonyítható a részvétele a fegyveres támadásban. A két férfit arra kötelezték, hogy összesen 1500 eurót fizessenek az incidensben érintett 35 munkásnak.

A kérelmezőkkel szemben olyan érveket hozott fel az ügyészség, miszerint lehetőségük lett volna új munkalehetőség után nézni, de ők kijelentették, hogy továbbra is a szóban forgó helyen szeretnének dolgozni. Az ügyészség hangsúlyozta azt is, hogy munkaidőn kívül a munkavállalók szabadon mozoghattak. A kérelmezők azonban úgy vélték, hogy nem vizsgálták meg kellő alaposítással az emberkereskedelem vádját. Görögországban az ügyészség a döntést véglegesnek nyilvánította, és a további fellebbezés feltételeit nem látta adottnak.

*A döntés.*⁵ A Bíróság mindenekelőtt megállapította, hogy a dolgozók kérelme megalapozott, tehát azt befogadhatónak kell nyilvánítani.

Megállapította, hogy a felperesek az esemény időpontjáig úgy dolgoztak az alpereseknél, hogy munkájukért nem kapták meg a megállapodás szerinti bért, valamint könyörtelen élet- és munkakörülmények között tartották őket. A Bíróság megjegyzi azt is, hogy a felpereseknek nem volt tartózkodási engedélyük, görögországi tartózkodásuk jogi alapja nem volt biztosított. Tudatában voltak annak, hogy ha abahagyják a munkát, akkor az ország elhagyására kényszerülhetnek, és valószínűleg soha sem kapják meg az addigi munkájukért ígért bért. Reagálva a hazai bíróság által felhozott érvre, mely szerint a dolgozók szabad mozgása nem volt korlátozva, a Bíróság kijelentette, hogy ez önmagában nem jelenti azt, hogy nem értelmezhető egy adott cselekmény emberkereskedelemnek. Így a Bíróság megállapította, hogy az esküdtszék szűken értelmezte az emberkereskedelem fogalmát – és bizonyos tényezőket figyelmen kívül hagyott – a döntés meghozatalakor.

A Bíróság kimondta, hogy ha a munkáltató visszaél a hatalmával a munkavállalóval szemben, ha kihasználja kiszolgáltatott helyzetét a saját érdeke szerint, az emberkereskedelemnek minősíthető. Ez abban az esetben is igaz, ha abba a munkavállaló előzetesen beleegyezett a feltételekbe. A döntés összhangban áll a Palermói Egyezmény 3. cikkével, illetve az EJE 4. cikkével, amelyek meghatározzák

az emberkereskedelem és a kényszermunka fogalmát.

A Bíróság azt is vizsgálta, hogy Görögország teljesítette-e az Egyezmény 4. cikkében foglaltakat, mely szerint az állam feladata közé tartozik a megelőzés, az áldozatok védelme, valamint a bűncselekmények kivizsgálása. Ezen túlmenően a tagállamoknak különböző intézkedéseket kell bevezetnie a visszaélések megelőzése érdekében. A Bíróság összességében úgy találta, hogy Görögország nem teljesítette ezen kötelezettségeit, így megállapította az Egyezmény 4. cikkének sérelmét.

A kormány úgy látta, hogy a kérelmezők kártérítési igénye nem áll összhangban az Egyezmény 4. cikkével, illetve a kérelmezők nem bizonyították az igényelt kártérítés összegének megalapozottságát. A Bíróság azonban az ügy körülményeit figyelembe véve a hazai bírósági eljárás során igényelt teljes összeget ítélte meg számukra kártérítésként.

Az ügy pozitív hatása Görögországra nézve az, hogy ezen események után az ország ratifikálta az Európa Tanács emberkereskedelemtől szóló egyezményét, illetve kidolgozott egy cselekvési tervet is arra vonatkozóan, hogy miként előzzék meg az emberkereskedelmet, és hogy milyen módon nyújtsanak védelmet az áldozatoknak. Ezeket a fejleményeket az Európa Tanács is figyelemmel követi.⁶

Poór Henrietta

AZ EGYEZMÉNY 5. ÉS 11. CIKKEI SZABADSÁGHOZ ÉS BIZTONSÁGHOZ VALÓ JOG, GYÜLEKEZÉS ÉS EGYESÜLÉS SZABADSÁGA

Navalnij Oroszország elleni ügye⁷

Az ügy körülményei. A kérelmező Alekszej Navalnij orosz állampolgár, széles körben ismert politikai aktivista, aki a korrupció ellen kampányol, és Putyin egyik legnagyobb kritikusaként tartják számon. A kérelmező 2012 és 2014 között öt alkalommal nyújtott be kérelmet az Emberi Jogok Európai Bíróságához, amelyekben azt panaszolta, hogy hét alkalommal tartóztatták le nyilvános eseményeken, és ezzel megsértették a békés gyülekezéshez való jogát, illetve jogszerűtlenül korlátozták a szabadságát. Azt is állította, hogy politikai okok miatt került sor az előállítására, fogva tartására, valamint arra, hogy az adminisztrációs költségek megtérítésére kötelezték. Továbbá sérelmezte azt is, hogy a bírósági tárgyalások kapcsán nem biztosították számára a tisztességes eljáráshoz való jogot.

A kérelmeket a Kamara 2017. február 7-én egyeztetette és fogadta be. A Kamara egyhangúan megállapította, hogy Navalnij esetében az Egyezmény 11. cikke sérült az kérelmező hétszeri előállítására miatt; az Egyezmény 5. cikkének 1. paragrafusára pedig sérült a kérelmező hét esetben történő előállítása és fogva tartása miatt. Ezenkívül a kérelmező a vele szemben alkalmazott bánásmóddal kapcsolatban az Egyezmény 6. cikkének 1. paragrafusának, vagyis a tisztességes eljáráshoz való jog megsértésére is hivatkozott, ennek sérelmét azonban a Kamara nem az összes, csak hat esetre vonatkozóan állapította meg. A résztvevő felek 2017 tavaszán kérelmezték, hogy az esetet a Nagykamara is tárgyalja meg.

Az orosz kormány számos előzetes ellenvetést fogalmazott meg a kérelmező által felhozott panaszokkal szemben. Az orosz kormány álláspontja szerint a kérelmező nem minden esetben hivatkozott az Egyezmény 5. cikkére az előállítással kapcsolatban, és a 11. cikkre sem mindig a rendőrségre szállítását illetően. Ezért az orosz kormány véleménye szerint a Nagykamarának az ügy terjedelmét csökkentenie kell. Az orosz kormány felszólította a Bíróságot annak tisztázására, hogy pontosan hogyan is érti a kérelmező az 5. és a 11. cikkel kapcsolatos panaszait, mivel azok jó része szerintük nem befogadható a hazai jogorvoslati lehetőségek kimerítésének hiánya miatt. A kormány álláspontja szerint a kérelmező csak egy esetet illetően merítette ki a hazai jogorvoslati lehetőségeket, amikor 2014 februárjában az állítólagosan ok nélkül történt fogva tartásának időtartamát panaszolta.

A kérelmező a szóbeli meghallgatáson fenntartotta azon álláspontját, mely szerint indokolt az ügyben szereplő esetek Kamara által befogadott teljes terjedelmére támaszkodni, mivel az általa szintén hivatkozott, de a Kamara által nem tárgyalt 18. cikkel, vagyis a jogkorlátozás alkalmazásának megszorításával kapcsolatos panaszok mind az öt kérelem esetében relevánsak.

*A döntés.*⁸ A Bíróság megerősítette, hogy a gyakorlatának megfelelően a Nagykamarának a kérelem minden részét be kell fogadnia, mivel nincsen alapja annak, hogy az eseteknek csak bizonyos aspektusaival foglalkozzanak, ez azonban nem jelenti azt, hogy a Nagykamara nem vizsgálja az egyes eseteket illetően a kérelmező panaszának jogosságát. A Bíróság elutasította az orosz kormány azon ellenvetését, miszerint a hazai jogorvoslati lehetőségeket nem merítették ki az Egyezmény 5. cikkének 1. paragrafusára és az Egyezmény 11. cikkének tekintetében, valamint elutasította az orosz kormány hat hónapos időkorlátot illető ellenvetését az Egyezmény 18. cikkének tekintetében.

A kérelmező szerint indokolatlan és önkényes volt a sorozatos előállítás, továbbá véleménye szerint az előállítások körülményei is sértették az Egyezmény 5. cikkének 1. bekezdését. A negyedik és a hetedik alkalommal azzal az indokkal tartóztatták le, hogy nem engedelmeskedett a rendőri parancsnak, azonban állítása szerint semmilyen figyelmeztetést vagy utasítást nem kapott az előállítás megelőzően. Továbbá hangsúlyozta, hogy noha minden esetben indokolatlanul tartóztatták le, ennek ellenére nem akadályozta a rendőrök munkáját, hanem együttműködött velük. Ezen kívül azt állította, hogy a fogva tartásának ideje minden esetben indokolatlanul hosszúnak tekinthető; az egyik előállítás alkalmával például több mint három órán keresztül tartották fogva, és ezzel szerinte megsértették az időkeretet meghatározó jogszabályt.

Navalnij állításaival szemben az orosz kormány azt állította, hogy a kérelmező előállítása minden esetben indokolt és jogszerű volt. Az orosz kormány álláspontja szerint minden esetben szükség volt a kérelmező rendőrségre szállítására, mivel a helyszínen nem tudták volna elkészíteni a jelentéseket, a papírmunkához szükséges körülmények hiánya miatt. Az orosz kormány szerint a kérelmező fogva tartása nem haladta meg a három órát, kivéve abban a két esetben, amikor szabadságvesztéssel büntethető szabálysértés elkövetésével volt gyanúsítható, viszont a fogva tartásának hossza akkor sem haladta meg a jogszabályban meghatározott 48 órás időkeretet.

A Nagykamara megvizsgálta a Kamara döntését, és az ügyel kapcsolatban arra a megállapításra jutott, hogy Navalnij előállításai sértették az Egyezmény 5. cikkének 1. bekezdését. A Kamara megvizsgálta több hasonló ügyben – előre nem bejelentett, de békés gyülekezésről előállított kérelmezők ügyében – született döntést, és végül arra a megállapításra jutott, hogy Navalnij rendőrségre szállítása indokolatlan volt, mivel a rendőrség a helyszínen is le tudta volna folytatni az eljárást. A Nagykamara által is megerősített álláspont szerint az orosz kormány nem szolgált bizonyítékokkal arra, hogy a rendőrségre történő előállítás szükséges volt.

A Bíróság az Egyezmény a tisztességes eljáráshoz való jogot előíró 6. cikkével kapcsolatban kitért arra, hogy három feltétel fogalmazható meg a cikk alkalmazhatóságával kapcsolatban: a vétek jogi besorolása a hazai jogban; a vétek természete; valamint a büntetés mértékének nagysága.⁹ Ezeket a kritériumokat értékelve a Nagykamara azonos álláspontot alakított ki a Kamarával, és úgy találta, hogy a 6. cikk ebben az esetben is alkalmazható.

A kérelmező szerint a hét közül egyik esetben sem biztosították számára a tisztességes eljáráshoz jogot:

nem érvényesítették a fegyverek egyenlőségének elvét, az általa kért bizonyítékokat (pl. videófelvételt) nem iktatták, az általa kért tanúkat nem hallgatták meg. A kormány szerint minden esetben biztosították a kérelmező tisztességes eljáráshoz való jogát; a releváns tanúkat beidézték, és összességében kellő alaposággal folytatta le a vizsgálatokat a rendőrség.

A Nagykamara döntésében megerősíti a Kamara észrevételeit. A 2012. március 5-én történt előállítás kapcsán nem csak rendőröket, hanem más tanúkat is meghallgattak, és a bíróság megvizsgálta a kérelmező által kért videófelvételt is. A másik hat esetben azonban a bíróság nem vizsgálta a kérelmező által kért bizonyítékokat, az általa kért tanúkat pedig nem hallgatta meg, és alapvetően nem mutatott hajlandóságot a rendőrség által előadottak kétségbe vonására. Az Egyezmény 6. cikkének 1. bekezdését tehát hat esetben megsértette Oroszország. A Nagykamara a 3. bekezdés d) pontját nem tartja szükségesnek külön vizsgálni.

Az Egyezmény 11. – a gyülekezés és egyesülés szabadságáról szóló – cikkét illetően a Kamara megállapította, hogy a kérelmező gyülekezési szabadságához való jogát mind a hét említett esetben megsértették. Az ügy nagyon hasonlít más oroszországi ügyekhez, amelyekben kizárólag azon az alapon állítottak elő valakit, hogy a szóban forgó gyülekezés nem volt bejelentve, illetve engedélyezve a rendőrség által. Az eljárások oka minden esetben ez a formai jogszerűtlenség volt; úgy tűnik tehát, hogy ez az oroszországi gyakorlat. A Kamara döntése szerint az elérni kívánt cél – a közrend biztosítása, a bűnmegelőzés, illetve mások jogainak védelme – nem áll arányban az alkalmazott intézkedésekkel: az előállítással és a szabálysértési eljárás megindításával.

A kérelmező szerint egy alkalommal éppen elsétált a rendezvényről, amikor előállították, és egy menet vezetésével vádolták meg. Egy másik alkalommal pedig a bíróság épülete előtt várakozott az ítélethirdetésre egy fontos ügyben; kérdéses, hogy ez egyáltalán gyülekezésnek tekinthető-e, és mivel nem volt előre látható, így nem is lehetett bejelenteni a rendőrségnek. A többi alkalomra vonatkozóan a kérelmező elfogadta, hogy nem bejelentett tüntetésen vett részt, ezekkel szemben azonban szerinte a rendőrségnek toleranciát kellene mutatnia, mivel a gyűlések kisebb volumenűek voltak, és szoros kapcsolatban álltak bizonyos friss fejleményekkel, azokra történő azonnali reakciónak voltak tekinthetők.

A kormány hangsúlyozta, hogy Navalnij más esetekben, jogszerű demonstrációkon élhetett a 11. cikkben biztosított jogaival, viszont az ügyben szereplő esetekben a beavatkozás szükséges és arányos volt; sőt, az intézkedések megkezdéséig a rendőrség nagyfokú türelmet tanúsított vele szemben.

A Nagykamara hangsúlyozta, hogy a gyülekezés szabadsága, csakúgy mint a kifejezés szabadsága, a demokratikus társadalmak egyik legfontosabb alapja. Hangsúlyozta, egyebek mellett, hogy az előzetes bejelentés hiánya önmagában nem szolgálhat a gyülekezés felosztatásának, megtiltásának alapjául. A Nagykamara mind a hét előállítást részletesen megvizsgálta, és azok tekintetében részben a legitím cél, részben a demokratikus társadalomban való szükségesség hiánya miatt megállapította az Egyezmény 11. cikkének sérelmét.

A Bíróság tehát megállapította, hogy az orosz kormány megsértette az Egyezmény 5. cikkének 1. bekezdését a kérelmező hét alkalommal történő előállítás és két alkalommal történő fogva tartásával. Ugyanakkor a Bíróság szerint az orosz kormány nem sértette meg az Egyezmény 6. cikkének 1. bekezdését a kérelmező 2012. március 5-i előállítása kapcsán alkalmazott eljárás révén, viszont a többi hat előállítás kapcsán alkalmazott eljárással igen. Az orosz kormány megsértette az Egyezmény 11. cikkét is. Az Egyezmény 14. cikkének megsértésével kapcsolatos panaszt a Bíróság külön nem vizsgálta.

A kérelmező továbbá azt is állította, hogy az 5. és 11. cikkeket összefüggésben Oroszország az Egyezmény 18. cikkét is megsértette azzal, hogy az Egyezményben foglalt jogok és szabadságok korlátozását más célra használja: őt mint veszélyesnek tartott ellenzéki szereplőt személyében támadják, illetve a politikai kritikái miatt zaklatják a hatóságok, és ezzel a támogatóit is elbátortalanítják – a vele szemben alkalmazott szankciók tehát „dermesztő hatást” gyakorolnak a közbeszédre. Ennek az állításnak az alátámasztására felidézte a Bíróság korábbi, szintén vele kapcsolatban hozott döntéseit.¹⁰

A kormány korábbi Oroszországgal kapcsolatos esetekre hivatkozva arra kérte a Bíróságot, hogy tartsa magát saját gyakorlatához, és a 18. cikket ne vizsgálja, mivel az azzal összefüggésben felhozott cikkek és jogsértések vonatkozásában nem vet fel elkülönülő kérdést az ügy.

A Bíróság mindenekelőtt felidézte a Merabishvili Grúzia elleni ügyében hozott döntését,¹¹ és leszögezte, hogy az a pusztán tény, hogy egy jog korlátozása nem felel meg az Egyezmény által meghatározott összes jogkorlátozási követelménynek, nem feltétlenül veti fel a 18. cikk sérelmét. A panasz e cikk szerinti külön vizsgálata csak akkor indokolt, ha a korlátozás alkalmazásának az Egyezményben nem meghatározott célra való alkalmazása alapvető jelentőségű az adott ügy szempontjából. A Nagykamara szerint jelen esetben ez a helyzet; sőt, az Egyezményen kívüli cél jelen esetben nagyobb súllyal esett latba, jelentősebb volt, mint az „Egyezmény-konform” célok.

Az egyes előállításokat és fogva tartásokat a Bíróság külön-külön is megvizsgálta, összességében azonban leszögezte, hogy a pluralizmus, a tolerancia, a különböző álláspontok elfogadása alapvetői jellemzői egy „demokratikus társadalomnak”. Annak ellenére, hogy az egyéni érdekeket időnként alá kell rendelni egy csoport érdekeinek, a demokrácia nem jelenti azt, hogy a többség véleményének mindig érvényesülnie kell: egyensúlyt kell teremteni, biztosítva a kisebbségekhez tartozó emberekkel szembeni tisztességes, megfelelő bánásmódot, és megakadályozva a hatalommal való visszaélést.¹² Ennek megfelelően a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy megsértették a 18. cikket az Egyezmény 5. és 11. cikkével összefüggésben.

A döntés 18. cikket érintő részéhez Pejchal, Dedov, Ravarani, Eicke és Paczolay bírák különvéleményt, illetve párhuzamos indokolást fogalmaztak meg. Álláspontjukban az a közös, hogy szerintük ezt a kérdést az Egyezmény 17. cikkével, a joggal való visszaélés tilalmával kapcsolatban kellett volna vizsgálni. Az Egyezmény 17. cikkének érdekessége, hogy még soha nem vizsgálták egy államhoz köthető magatartás vonatkozásában; a bírák szerint a fő kérdés tehát az, hogy a 17. cikk alkalmazható-e államokkal szemben. Az Egyezmény kidolgozása során keletkezett előkészítő dokumentumok (az ún. „travaux préparatoires”) világosan mutatják, hogy a 17. cikk célja a tagállamok védelme a totalitárius – fasiszta vagy kommunista – hatalomátvételtől. A 17. cikket úgy kell értelmezni, hogy az nemcsak az alapvető jogok gyakorlását érintő túlzott egyedi korlátozások tilalmára irányul, hanem egy olyan általános rendszer kialakításának megakadályozására is, amelyben a korlátozások, illetve a beavatkozások mértéke túlmutatna azon, ami egy demokratikus rendszerben szükségesnek tekinthető.

A 17. cikk túlmutat az egyéni jogok elfogadhatatlan korlátozásának egyes esetein, és képes olyan strukturális jelenségek kezelésére, amikor a jogokkal való visszaélés időben elhúzódó, általános korlátozásként valósul meg. Sőt, egyenesen az ilyen helyzetekre lett kitalálva. A különböző, egyedileg elkövetett jogsértések – amelyeket a Bíróságnak mindig más és más okból kell szankcionálnia – valójában a rendszerszerűvé vált visszaélés megnyilvánulásai, és egy ilyen helyzet megítélése összességében a 17. cikk hatálya alá tartozik.

A Navalnij Oroszország elleni ügyében szereplő eseteket úgy lehet értelmezni, hogy nem csupán egy egyén alapvető jogainak a korlátozásáról van szó, hanem a korlátozások általános rendszeréről. Jelen eset lényege tehát a jogok és szabadságok rendszerszintű megsértése. A bírák ezen felül értelmezték az Egyez-

mény 17. és 18. cikkének kapcsolatát, illetve azt, hogy a kettő miben különbözik egymástól. A 17. cikk lényege a hatalommal való visszaélésre, míg a 18. cikk a hatalom helytelen gyakorlására vonatkozik, és ebben a megközelítésben a hatalommal való visszaélés fogalma tágabb, mint a helytelen hatalomgyakorlás. A bírák véleménye a két cikk alkalmazása, illetve a jelen eset kapcsán az, hogy a rendszeres előállítások, letartóztatások mögött valójában a politikai ellenzék elnyomásának rejtett szándéka áll.

Práznek Beatrix

AZ EGYEZMÉNY 8. CIKKE A MAGÁN- ÉS CSALÁDI ÉLETHEZ VALÓ JOG

*Ivashchenko Oroszország elleni ügye*¹³

Az ügy körülményei. A kérelmező fotóriporter 2009. augusztus elején Abháziába utazott, hogy fényképekkel illusztrált tudósítást készítsen az „el nem ismert köztársaság életéről”. 2009. augusztus 27-én az újságíró visszatért Oroszországba, és az Adler repülőtér vámellenőrzési pontjára érkezve megmutatta orosz útlevelét, a sajtókártyáját és a vámáru-nyilatkozatát, amelyben jelezte, hogy poggyászában az elektronikus eszközei (laptop és memóriakártyák) vannak. A kérelmezőt egy vámtisztviselő „ellenőrzési eljárásnak” vetette alá, hogy ellenőrizze a vámáru-nyilatkozatban szereplő információkat. Miután a laptopon talált egy „Szélsőségeség” nevű mappát, amely számos fényképet tartalmazott, a vámtisztviselő úgy döntött, hogy – több más mappával együtt – lemásolja további szakértői vizsgálat céljából; kiderítendő, hogy a mappák tartalmazzak-e szélsőséges természetű információkat. Összesen 34 mappát – amelyek mintegy 480 almappát és 16300 elektronikus fájlt tartalmaztak – másoltak le a kérelmező laptopjáról, amelyet a vámtisztviselő néhány óráig magánál tartott. 2009. szeptember 9-én a kérelmezőt arról tájékoztatták, hogy egy bűnügyi szakértőt kértek fel annak megállapítására, hogy a laptopjáról másolt anyag tartalmaz-e tiltott, „szélsőséges” tartalmat. 2009. decemberében a szakértő arra a megállapításra jutott, hogy az anyag nem tartalmaz ilyen jellegű tartalmat. A kérelmező szerint a vizsgált anyagot tartalmazó DVD-ket 2011 novemberében adták át neki.

A kérelmező bírósági felülvizsgálat keretében megtámadta vámtisztviselők intézkedéseit. 2010. januárjában a krasznodari Prikubanskiy kerületi bíróság elutasította a keresetet, és megállapította, hogy a laptopon lévő adatokat vizsgálat céljából másolták le,

a fasizmus és a politikai szélsőségeség elleni küzdelemről szóló 310. számú, 1995. március 23-án kelt elnöki rendeletnek megfelelően. A krasznodari bíróság is helybenhagyta a döntést, és kimondta, hogy a vámellenőrzést a hivatalos vámeljáráásoknak megfelelően engedélyezték és folytatták le, az adatokat pedig az elnöki rendeletnek megfelelően másolták le.

*A döntés.*¹⁴ A kérelmező az Egyezmény 8. cikke alapján azt panaszolta, hogy a vámhatóságok jogellenesen vizsgálták meg a laptopján és az adathordozóin tárolt adatokat, és a magánéletét, valamint szakmai tevékenységét érintő elektronikus adatokat is lemásolták. Azzal érvelt, hogy a vámtisztviselők eljárása az Egyezmény 8. cikke által védett magánéletbe és levelezésbe történő „hatóság általi beavatkozásnak” minősül. Ez a beavatkozás jogellenes volt, mert nem volt ellene folyamatban büntetőeljárás, és nem volt vonatkozó bírósági végzés sem. A hazai bíróságok nem tettek érdemi megállapításokat a jogszerűség kérdésével kapcsolatban, és nem végeztek arányossági értékelést a vitatott beavatkozás tekintetében. A kérelmező szerint a beavatkozásnak nem volt legitim célja, és nem volt „szükséges egy demokratikus társadalomban”. Nem folyt ellene büntetőeljárás, és jogszerűen lépte át a határt. A hatóságok nem terjesztettek elő olyan érvet, amely alátámasztaná annak gyanúját, hogy a laptopján „szélsőséges anyagot” tárolt volna. A kormány nem határozta meg, hogy az általa tárolt adatok mely része veszélyeztette a nemzetbiztonságot, a közbiztonságot vagy az ország gazdasági jólétét. Ráadásul az adatok másolása nem volt szelektív; számos személyes és szakmai adatot is lemásoltak. Végül a kérelmező megjegyezte, hogy a hazai bíróságok nem vizsgálták megfelelően a magánélet és a levelezés tiszteletben tartásához való jogát, illetve a véleménynyilvánítás szabadságának jogát. A kormány szerint a fényképeket tartalmazó, „Szélsőségeség” elnevezésű mappa jogszerű okot adott a vámtisztviselők további fellépésének, beleértve a fényképek lemásolását is. A lemásolt adatokat később szigorúan csak a szakértői vizsgálat keretében használták.

A kérelmező azzal érvelt, hogy a vámtisztviselők intézkedése beavatkozást jelentett az Egyezmény 8. cikkének 1. bekezdése értelmében vett „levelezésbe”. A Bíróság először is megjegyezte, hogy a kérelmező panasza a laptopján található adatokra vonatkozott. Arra nincs bizonyíték, hogy a kérelmező memóriakártyáit is ellenőrizték, vagy hogy azokról adatokat másoltak volna. Másrészt a kérelmezőnek valószínűleg nem kellett minden jelszavát felfednie. A Bíróságnak nem állt rendelkezésére elegendő információ annak megítéléséhez, hogy technikailag megvalósítható lehetett-e például a kérelmező e-ma-

il-, Facebook- vagy Skype-főkjához tartozó jelszavak lemásolása. A Bíróság korábban már elismerte, hogy az elektronikus adatok keresése és lefoglalása beavatkozásnak minősül az Egyezmény 8. cikke értelmében vett „levelezés” tiszteletben tartásához való jogba. A jelen ügy körülményei között a Bíróság helyénvalóbbnak tartotta a „magánélet” fogalmára való összpontosítást.

A Bíróság megismételte, hogy a magánélet fogalma az egyén fizikai és szellemi integritását is magában foglalja. A 8. cikk védi az identitáshoz és a személyiség kiteljesítéséhez való jogot, valamint a más emberekkel, illetve a külvilággal való kapcsolat kialakításának jogát. Magában foglalhatja a szakmai vagy üzleti jellegű tevékenységeket is. Egy egyén másokkal folytatott interakcióinak egy bizonyos területe még akkor is a magánélet körébe tartozik, ha nyilvánosan is zajlik. Számos tényezőt figyelembe véve dönthető el, hogy az egyén magánéletéhez tartoznak-e az illető otthonán vagy más privát helyiségen kívüli tevékenységei.

A jelen esetben a kérelmező azt panaszolta, hogy a laptopját több órán keresztül vizsgálták anélkül, hogy bármilyen jogsértés vagy jogellenes magatartás gyanúja merült volna fel vele szemben; valamint azt, hogy lemásolták a személyes, valamint a munkájához kapcsolódó adatait. A Bíróság megítélése szerint ezek az intézkedések túlmutatnak a „rutinnak” tekinthető, nem különösebben invazív és általában az érintett beleegyezésén alapuló járó eljárásokon. A kérelmezőnek nem volt választási lehetősége a tekintetben, hogy meg kívánja-e mutatni a holmiját a vámhatóságnak, illetve hogy aláveti-e magát esetleges vámellenőrzésnek. A Bíróság ezért arra az álláspontra helyezkedett, hogy a kérelmező támaszkodhat a magánélet tiszteletben tartásához való jogára, és hogy az Egyezmény 8. cikke értelmében „beavatkozás” történt.

A hazai bíróságok nem tettek konkrét megállapításokat a kérelmező 8. cikk által védett jogait illetően. A Bíróság megvizsgálta, hogy a beavatkozás összhangban állt-e a jogszabályokkal; különösen azt, hogy az orosz jogszabályok megfelelő biztosítékokat nyújtottak-e az önkényességgel szemben. A Bíróság álláspontja szerint nem bizonyították, hogy az orosz jog által nyújtott biztosítékok kellően védenek az egyéneket az önkényes beavatkozással szemben, tekintettel a végrehajtó hatalom számára biztosított széles hatáskörökre. Először is, a jelen ügyben alkalmazott átfogó intézkedéshez nem volt szükség annak alapos gyanújára, hogy a vámáru-nyilatkozatot benyújtó személy bűncselekményt követett el, nevezetesen megsértette a szélsőséges nézetekre vonatko-

zó jogszabályokat. Ezt, vagyis hogy nem volt szükség bűncselekmény alapos gyanújára, súlyosbította az a körülmény, hogy a hazai hatóságok – köztük a felülvizsgálatot végző bíróságok – nem próbálták meg definiálni a „fasiszta propaganda”, valamint a „társadalmi, faji, etnikai vagy vallási ellenségeskedés” fogalmát. Azt is meg kell jegyezni, hogy az elnöki rendelet olyan intézkedésekre vonatkozik, mint a fenti tartalmú „anyagokat terjesztő” személyek „letartóztatása és felelősségre vonása”. Ám a vámtisztviselők számára nem voltak külön utasítások vagy útmutatások a potenciálisan „szélsőséges” anyagok, ennek körében az elektronikus adatok kezelésével kapcsolatban. A Bíróságot nem győzte meg a kormány azon érve sem, hogy az a tény, hogy a kérelmező egy vitatott státuszú területről tért vissza, önmagában elégséges alapot jelentene az elektronikus adatainak kiterjedt vizsgálatához és lemásolásához, „szélsőséges” tartalmak tárolásának gyanúja miatt.

Ami a bírósági felülvizsgálatot illeti, az ellenőrzési és mintavételi hatáskör gyakorlásával szemben rendelkezésre állt ugyan bírósági felülvizsgálat, az említett hatáskörök olyan homályosak voltak, hogy a kérelmező riasztó akadályokkal szembesült annak bizonyításakor, hogy a vámtisztviselők intézkedései jogellenesek és indokolatlanok, illetve egyéb módon jogsértőek voltak. A hazai hatóságoknak – ideértve a bíróságokat is – nem kellett megfelelő és elégséges indokokat adniuk a beavatkozás igazolására; nem is adtak, illetve nem is tartották szükségesnek annak vizsgálatát, hogy a kifogásolt intézkedések szolgáltak-e bármilyen tényleges, legitim célt. Csupán arra hivatkoztak, hogy az 1995. évi elnöki rendelet előírta az esetlegesen „szélsőséges anyagok” azonosítását. Azt a körülményt egyáltalán nem tartották lényegesnek, hogy a kérelmező esetében újságírói anyagokról volt szó.

Összefoglalva, a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a kormány nem bizonyította meggyőzően, hogy a vonatkozó jogszabályok, illetve a gyakorlat megfelelő és hatékony biztosítékokat nyújtottak a visszaélésekkel szemben a mintavételi eljárás során az elektronikus eszközön tárolt adatok tekintetében. Ennélfogva az eljárás nem állt összhangban a jogszabályokkal, és az Egyezmény 8. cikkét megsértették.

A kérelmező azzal is érvelt, hogy a vámhatóság eljárása „hatóság általi beavatkozásnak” minősíthető véleménynyilvánítás szabadságába, beleértve az utóbbi az információk és eszmék megismerésének és közlésének szabadságát, „határoktól függetlenül”. Állítása szerint a határátlépéskor bemutatta az útlevelet és a sajtókártyáját is. A hatóságok a laptopon lévő adatok lemásolásával megszerezték számos, külön-

féle szervekhez hozzáférést biztosító jelszavát is. A kérelmező szerint az általa kifogásolt beavatkozásnak nem volt legitim célja, és nem volt „szükséges egy demokratikus társadalomban”. A kérelmező újságíróként tevékenykedett: véleményét a nyomtatott és az internetes médiában való közzététel céljából készített fényképeken, valamint ilyen célból írt szövegeken keresztül fejezte ki. Az idő tájt éppen fotóriportot készített az Abháziában élő hétköznapi emberekről, valamint a térség gazdasági fejlődésének kilátásairól, ami jelentős közérdeklődésre számot tartó téma, különösen Oroszország pénzügyi és katonai segítségére való tekintettel. A nemzeti bíróságok mégsem végeztek semmilyen arányossági értékelést.

A kormány ezzel szemben úgy érvelt, hogy a 10. cikk alapján nem történt „hatóság általi beavatkozás”, mivel a kérelmezőt nem találták felelősnek semmilyen bűncselekményért vagy egyéb jogsértésért; nem tiltották el az anyagok közreadásától; a másolt anyagokat nem kobozták el; és nem fedtek fel semmilyen bizalmas forrást. A vámtisztviselők intézkedései csak bizonyos adatok ellenőrzésére és másolására korlátozódtak, és ezen intézkedésekre annak alapos gyanúja miatt került sor, hogy a laptop szélsőséges anyagokat tartalmazhat. A vámtisztviselők intézkedései nem eredményeztek „dermesztő hatást” az újságíró véleménynyilvánításhoz, véleményközléshez való jogát illetően. A jelen ügyben nem volt döntő jelentőségű – és nem jelentett meghatározó szempontot a vámtisztviselők számára sem –, hogy a kérelmező fotóriporterként tevékenykedik. Még ha történt is beavatkozás, az viszonylag jelentéktelen mértékű volt, a 10. cikk 2. bekezdésében felsorolt célokat követte, és arányos volt e célokkal. A Bíróság úgy vélte, hogy az Egyezmény 10. cikke szerinti panasz a 8. cikkhez kapcsolódik. Ám – figyelembe véve a kérelmező vonatkozó állításait, valamint a Bíróság megállapításainak természetét és terjedelmét a 8. cikket illetően – a Bíróság ezt a szempontot nem látta szükségesnek külön vizsgálni.

Kóczián Sándor

AZ EGYEZMÉNY 8. ÉS 9. CIKKEI MAGÁN- ÉS CSALÁDI ÉLET TISZTELETBEN TARTÁSÁHOZ VALÓ JOG, GONDOLAT-, LELKIISMERET- ÉS VALLÁSSZABADSÁG

Dakir Belgium elleni ügye¹⁵

Az ügy körülményei. A kérelmező, a muzulmán vallású Fouzia Dakir saját elhatározásából, vallási meggyőződés folytán a nikáb – az arcot a szemek kivé-

telével eltakaró ruhadarab – viselése mellett döntött. Ezt a férje és a többi családtagja is elfogadták. Hivatalos szervek kérésére, személyazonosítás céljából mindig beleegyezett arcának felfedésébe.

Belgiumban 2008-ban három helyi önkormányzat megtiltotta az arcot eltakaró öltözék viselését közterületeken. A kérelmező beadványt intézett a francia államtanácshoz, arra hivatkozva, hogy az ilyen jellegű rendelkezés kifejezetten a muzulmánok által viselt öltözék korlátozására irányul, és sérti az Egyezmény 8. 9. és 10. cikkei által biztosított jogokat, valamint az Egyezmény 14. cikkével is ellentétes, hiszen hátrányos megkülönböztetést valósít meg. Arra is hivatkozott, hogy a szekularizmus nem alkotmányos elv, így ennek az elvnek az alapján nem lehet a muzulmán valláshoz köthető fátyol viselését általában betiltani, valamint azt állította, hogy a szabályozás nincs összhangban a kitűzött céllal, hiszen a nikáb viselése nem veszélyezteti a közrendet. Az államtanács 2011 júniusában elutasította a rendelkezés megsemmisítése iránti kérelmét.

Ugyanebben a hónapban törvény született az arcot takaró öltözék viselésének teljes tilalmáról Franciaországban. Az alkotmánybíróság 2012. december 6-i döntésében elutasította a 2011. június 1-jei törvény bírósági felülvizsgálatára irányuló kérelmeket, miközben értelmező fenntartást fogalmazott meg az istentiszteleti helyekre vonatkozóan. Az államtanács döntése szerint az arc teljes egészét eltakaró ruházat viselésének tilalma egy olyan társadalmi modellt hivatott támogatni, amelyben az egyén fontosabb, mint a filozófiai irányzatokhoz kötődő, kulturális vagy vallási előírások. A tiltásnak három, demokratikus társadalmak esetében elfogadható indoka van: a közbiztonság védelme, a nemek közötti egyenlőség és az együttélés eszméje.

Az alkotmánybíróság érvelése szerint az arc a személyiség lényeges eleme, és a minden tagját egyenjogúnak tartó demokratikus társadalom működésének lényegi feltétele az emberek arcának láthatósága. A jogalkotó tehát joggal ítélteti meg úgy, hogy az arc eltakarása veszélyezteti a társadalom működését, és büntetőjogi szankciókat is rendelhet e veszély kiküszöbölésének céljához.

*A döntés.*¹⁶ Az indítványozó – hasonlóan az alkotmánybírósághoz intézett korábbi beadványához – az Egyezmény 8., 9., 10. cikkeire, illetve ezekkel összefüggésben a 14. cikkre hivatkozott, tehát a magánélet tiszteltben tartásához való jog sérelmét, a lelkiismeret és vallás szabadságához való jog és a szólásszabadság sérelmét, valamint a hátrányos megkülönböztetést kifogásolta.

A kérelmező nem értett egyet azzal, hogy az intézkedés a 8. és 9. cikke 2. bekezdésében foglalt köz-

rend védelmét jelentené. Érvelése szerint az „együttélés” mint célkitűzés miatti tilalom éppen ellentétben áll a nyitottság és tolerancia értékeivel, melyek valóban fontos értékek egy plurális, demokratikus társadalomban. Az emberi méltóságot, illetve a nemek közötti egyenlőséget illetően azzal érvelt, hogy az nem lehet alapja a szóban forgó rendelkezésnek, hiszen a törvénnyel éppen a nők szabadságát korlátozzák. Végül vitatta a kitűzött cél arányosságát is. Szerinte az alkotmánybíróság helytelenül támogatta a jogalkotó azon érvét, mely szerint az egyének filozófiai, kulturális vagy vallási meggyőződése háttérbe szorítható egy bizonyos társadalmi modell létrejöttének érdekében. Szerinte ez sérti a szabadság és egyenlőség elvét: az integráció és az „együttélés” céljait kifordítja eredeti jelentésükből, és a homogenitást támogatja az egyéni szabadságjogok kárára is.

A kormány védekezését a 2011. június 1-jei törvényre, illetve a törvény bevezetésének okaira alapozta. A kormány szerint a teljes arcot eltakaró öltözék tilalmát általános vita előzte meg Belgiumban, amelynek során többek között kiderült, hogy a teljes arcot takaró fátyol viselését nem a Korán írja elő, és hogy több muzulmán országban is tiltott, mert ellentétesnek minősítik az iszlám szellemével. A kormány szerint az alkotmánybíróság által lefolytatott teológiai, illetve ideológiai vitából három alapvető okot lehet kiemelni a törvény indoklásául: az arc teljes, vagy majdnem teljes eltakarása közbiztonsági problémát jelent; akadályozza a nők egyenlőséghez és méltósághoz való jogát; valamint aláássa az „együttélés” alaplényegét.

A kormány rámutatott arra, hogy a jogalkotó olyan társadalmi modellt kíván megvédeni, amely az egyént állítja az előtérbe – megelőzve a vallási, filozófiai és kulturális előírásokat –, és ezzel ösztönzi a teljeskörű integrációt.

A Bíróság mindenekelőtt azt állapította meg, hogy a jelen kérelemben felmerülő kérdések nagyon hasonlítanak a 2010. október 11-i, az arc eltakarásának közterületen való tiltását előíró franciaországi törvény elfogadásával kapcsolatos kérdésekhez. Így a Bíróság nagyrészt az S.A.S. Franciaország elleni ügyében¹⁷ hozott döntésére alapozva fejtette ki érveit.

A Bíróság megállapítása szerint a kérelmező nem vetette fel azt a kérdést, hogy az önkormányzati rendeletek törvényi tiltást jelentenek-e, így e formai kérdéssel nem foglalkozott.

A törvény célja a beavatkozó Liberty nevű civil szervezet szerint a nemek közötti egyenlőség elősegítése; ezt mutatja az is, hogy a törvény elfogadását megelőző önkormányzati rendeletek egy nőjogi szervezet, a Verviers-i Női Tanácsadó Liga kezdeménye-

zésére születtek. A Bíróság azonban nem látta bizonyítottnak, hogy ez a cél nagyobb súllyal esne latba, mint a többi említett cél. A célok nagyon hasonlóak a francia törvény kapcsán megfogalmazottakhoz. A Bíróság álláspontja szerint „a társadalomban élés minimumkövetelményeinek tiszteletben tartása” az Egyezmény szövege szerinti a „mások jogainak és szabadságának védelme” érdekében történő korlátozás körébe tartozik, amennyiben az intézkedés az együttélés feltételeit kívánja előmozdítani.

A korlátozás szükségességét és arányosságát tekintve a kérelmező kérte a Bíróságot, hogy vizsgálja felül a korábbi esetben alkalmazott megközelítést.

Amint azt a Bíróság egyértelműen kifejtette az S.A.S.-ügyben hozott döntésében, az Egyezménynek alapvetően kiegészítő szerepe van: a részes államok hatóságai közvetlen demokratikus legitimitációval rendelkeznek az emberi jogok védelme tekintetében. Bizonyos politikai vitákat illetően az egyes demokratikus társadalmakban kialakult vélemények különböznek egymástól, a hazai szakpolitikai döntéshozók szerepe tehát különösen jelentős. Az Egyezmény 9. cikkét illetően tehát az államokat széles mérlegelési jogkör illeti meg annak eldöntésében, hogy a vallási vagy egyéb meggyőződés kinyilvánításának korlátozására milyen mértékben van szükség. A Bíróságnak a mérlegelési jogkör szélességét kell vizsgálnia, és szükség esetén figyelembe veheti az egyezményben részes államok gyakorlatában kialakuló konszenzust, valamint a közös értékeket.

Belgium a szóban forgó rendelkezés meghozatalakor a kommunikáció alapjául szolgáló, az emberi kapcsolatok létesítésekor megkerülhetetlen szabályokat próbálta érvényre juttatni, az együttélés érdekében.

Az állam széles mérlegelési lehetőségére való tekintettel a Bíróság tehát arra a következtetésre jutott, hogy a törvények által előírt tilalom arányosnak tekinthető a kitűzött céllal, nevezetesen az együttélés feltételeinek biztosításával és mások szabadságának védelmével. A vitatott korlátozás tehát szükségesnek tekinthető egy demokratikus társadalomban. Ez a következtetés a 8. és 9. cikkekre tekintettel érvényes, az e cikkeken foglalt jogokat Belgium nem sértette meg.

A 14. cikkel kapcsolatban, amely a hátrányos megkülönböztetés tilalmát mondja ki, a kérelmező kifogásolta, hogy a rendelkezés kifejezetten a muzulmán nők fátyolviselésére vonatkozott. A kormány viszont azt állította, hogy a rendelkezés nem diszkriminatív jellegű, mert az arcot eltakaró viselet nemtől függetlenül tilos. A szabályozás korlátozó hatása ugyan a muzulmán nőkre nézve, de az indokolása objektív és általános, amire a Bíróság is utalt, így a 14. cikk megsértése nem állapítható meg.

Ezek alapján a Bíróság egyhangú döntéssel kimondta, hogy nem sértették meg az Egyezmény 8., 9. és 14. cikkeit. Az Egyezmény 10. cikkét a Bíróság külön nem vizsgálta.

Czellár Henrietta

AZ EGYEZMÉNY 14. CIKKE A 8. CIKKEL ÖSSZEFÜGGÉSBEN

A MEGKÜLÖNBÖZTETÉS TILALMÁHOZ VALÓ JOG A MAGÁN- ÉS CSALÁDI ÉLET TISZTELETBEN TARTÁSÁHOZ VALÓ JOGGAL ÖSSZEFÜGGÉSBEN

*Carvalho Pinto de Sousa Morais
Portugália elleni ügye¹⁸*

Az ügy körülményei. A kérelmezőt 1993-ban az Alfredo da Costa Szülészeti Kórház (ma Központi Lisszaboni Kórház – Centro Hospitalar de Lisboa Central, továbbiakban CHLC) nőgyógyászati osztályának pácienseként bartholinitisszel (a hüvelyi mirigyeket érintő nőgyógyászati betegséggel) diagnosztizálták. A betegség kezelése – ami hüvelyszárazsággal, illetve a mirigyek felduzzadásával járt – minden alkalommal komoly fájdalmat okozott a kérelmezőnek.

1995-ben a kérelmezőt a CHLC-be utalták, hogy ott műtétilag eltávolítsák a baloldali hüvelyi mirigyét, a műtét során azonban végül mindkét hüvelyi mirigyét – a bal- és a jobboldalit is – eltávolították.

A kórházból való távozása után a kérelmező intenzív fájdalmat kezdett érezni, és hüvelyi érzékelésvetést tapasztalt, vizelettartási problémái adódtak, nehézkessé vált számára az ülés és a járás, valamint képtelenné vált a szexuális érintkezésre. A kérelmező megvizsgáltatta magát egy magánklinikán, ahol arról tájékoztatták, hogy a műtét során megsérült a szeméremtestében egy ideg.

A kérelmező polgári pert indított a lisszaboni közigazgatási bíróságon a CHLC ellen, és nem vagyoni kártérítést követelt. 2013. október 4-én a bíróság a javára döntött. A bíróság megállapította, hogy a sebész nem járt el körültekintően, vagyis nem teljesítette ellátási kötelezettségét, illetve azt, hogy az általa végzett beavatkozás és a kérelmező szeméremtesti idegének sérülése között ok-okozati összefüggés van. A bíróság azt is megállapította, hogy a sérülés okozta – egyebek mellett – a fájdalmat, a hüvelyi érzékelés csökkenését, valamint a vizelettartási problémát a kérelmezőnél. A műhiba következtében pedig nemcsak az ülés és járás esett nehezebbre, de szexuális kapcsolatot sem tudott létesíteni, vagyis női

mivoltában is sérült. Ebben a helyzetben a kérelmezőnél depresszió alakult ki, öngyilkossági gondolatok támadtak, kerülte családtagjai és barátai társaságát. Mindezt figyelembe véve a bíróság a 80 ezer euró kártérítést ítélte meg a kérelmezőnek az elszenvedett nem vagyoni károk tekintetében, és további 92 euró kártérítést a vagyoni károkra tekintettel; illetve az utóbbiból 16 ezer eurót azért ítélte meg a bíróság a házimunka ellátására képtelenné vált kérelmezőnek, hogy takarító személyzetet fizethessen.

A CHLC fellebbezett a legfelső bíróságnál, a kérelmező pedig egy ellenkérelmet nyújtott be, amelyben magasabb kártérítést kért, valamint azt, hogy CHLC fellebbezésének ne adjanak helyt. 2014. október 9-én a legfelső bíróság megerősítette az elsőfokú ítéletet, a nem vagyoni károkért megállapított kártérítést viszont lecsökkentette 50 ezer euróra, a háztartási alkalmazott díjazására szánt összeget pedig 6 ezer euróra. A bíróság úgy találta ugyanis, hogy a kérelmezőnek nincs szüksége teljes munkaidős háztartási alkalmazottra, mivel a gyermekei már felnőttek, és csak a férjéről kellene gondoskodnia. A legfelső bíróság arra is kitért, hogy a kérelmező régóta – legalább 1993 óta – szenved a műtétet szükségessé tevő betegség tüneteitől, korábban már eredménytelen kezelések sorának vetette alá magát, fájdalmai és depressziós tünetei már a műtétet megelőzően kialakultak. A bíróság hozzátette továbbá azt is, hogy az operáció idején az 1945-ben született felperes, aki két gyermek anyja, már elmúlt ötven éves, és ebben a korban a nemi élet már nem olyan fontos, hiszen annak jelentősége csökken az életkorral.

*A döntés.*¹⁹ A kérelmező azt állította, hogy az 1995 májusában végzett orvosi beavatkozás következményei mindazok az egészségi problémák, amelyekről szenved: a széklet- és vizelettartási problémák, a szexuális élet nehézségei, a depressziója. Azt is állította, hogy a legfelső bíróság nyilvánvalóan diszkriminálta őt neme és életkora alapján. Véleménye szerint a bíróság arra utalt, hogy ha fiatalabb és gyermektelen lenne, akkor feltételezhetően magasabb kártérítési összegben részesült volna. A kérelmező szerint azzal, hogy figyelmen kívül hagyták a szexuális élethez való jogát, a legfelső bíróság az emberi méltóságában sértette meg. A kérelmező tehát az Egyezmény 8. és 14. cikkének sérelmére hivatkozott.

A kérelmező szerint a portugál esetjog vizsgálatból kitűnik, hogy a kártérítések megítélésakor a bíróságok egyértelműen különbséget tesznek a nők és a férfiak között, amennyiben a szexuális életük is releváns az ügyben. A kérelmező állítása szerint nyilvánvaló, hogy a férfiaknak hasonló problémák esetén magasabb összegű nem vagyoni kártérítést ítélnék meg.

A kormány érvelése szerint a kártérítési összeg csökkentése nem előítéletlen, illetve nem a kérelmező neme vagy kora miatti diszkriminatív szándékon alapult, hanem csakis azon a megállapításon, miszerint a kérelmező testi és pszichés panaszait nem kizárólagosan a szóban forgó orvosi beavatkozásra vezethetők vissza; a műtét következtében csupán súlyosbodtak a már korábban is jelentkező tünetei, fájdalmai. A kormány rámutatott arra is, hogy a legfelső bíróság igenis figyelembe vette azt a tényt, hogy a kérelmező „boldogtalanná vált”, illetve „korlátozva érezte magát nőiességében” az elszenvedett sérülés miatt. A kormány elismerte, hogy a vitatott mondat a kontextusból kiemelve előítéletet sugallhat, illetve a kérelmező szenvedéseinek lekicsinylését az életkorával összefüggésben. A kormány elismerte azt is, hogy a kijelentés szerencsétlen volt; jelezte azonban, hogy az idézett mondatot annak fényében kell értelmezni, hogy a bíróság a többi említett tényezőt is figyelembe vette az ítélet meghozatalakor.

A kormány továbbá azzal is érvelt, hogy a portugál bíróságok elé került esetek összehasonlítása nem egyszerű, mivel az egyes kártérítésért folyamodó felperesek egészségi állapota, illetve testi és pszichés sérülései eltérőek lehetnek. A kérelmező tehát nem minősíthető a többi kártérítést igénylő felperessel azonos élethelyzetűnek, ennél fogva az eltérő összegben kiszabott nem vagyoni kártérítés nem tekinthető nem vagy életkor alapján történő megkülönböztetésnek; a kártérítési összeg nagysága az elszenvedett károkhoz igazodik.

A Bíróság joggyakorlata alapján egy ügy akkor tartozik a 14. cikk alapján vizsgálható ügyek csoportjába, amennyiben azonos vagy összehasonlítható helyzetben lévő személyek közötti eltérő bánásmódról van szó. Az eltérő bánásmód akkor diszkriminatív, amennyiben nincs objektív alapja, illetve nem igazolható észszerűen. Az államoknak van bizonyos mértékű mérlegelési jogkörük azt illetően, hogy a megkülönböztetés mely eseteit tekintik igazolhatónak. A 14. cikk tiltja a megkülönböztetést például nem, faj, szín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy „egyéb helyzet” alapján – a Bíróság az életkort is „egyéb állapotnak” ismeri el. A Bíróság hangsúlyozta, hogy az Európa Tanács tagállamai számára a (társadalmi) nemi alapú egyenlőség előmozdítása elsődleges cél, és a nemi alapú megkülönböztetés csak akkor egyeztethető össze az Egyezményvel, ha nagyon alapos indok támasztja alá. Az egyes társadalmi csoportokkal kapcsolatos sztereotípiák korlátozzák az egyéni képességek kiteljesedését és az egyéni igények kialakulását. A Bíróság ezen felül azt

is leszögezte, hogy amennyiben bizonyított az, hogy a kérelmezőt megkülönböztetés érte, a kormány feladata igazolni annak jogosságát.

A Bíróság megjegyezte, hogy az első fokú hazai bírósági az orvosi műhiba testi és pszichés következményeire tekintettel határozta meg a kérelmező számára megítélt nem vagyoni kártérítés összeget. A Bíróság kiemelte, hogy a másodfokon eljáró legfelső bíróság ugyanazon tényeket vette alapul, mégis alacsonyabb összegű kártérítést ítélt meg, arra hivatkozva, hogy a kérelmező fájdalmai és tünetei a műhiba következményeként csupán súlyosbodtak, de nem a műhiba váltotta ki azokat. Továbbá a legfelső bíróság döntésében arra hivatkozott, hogy a kérelmező már elmúlt ötven éves, továbbá a műtét idején már volt két gyermeke, és a szexuális élet az ő korában már nem lehet annyira fontos. A Bíróság azt is figyelembe vette, hogy a másodfokú ítélet során a háztartási alkalmazott díjazására igényelt kártérítési összeget is lecsökkentették, azzal a hivatkozással, hogy a kérelmezőnek már felnőttek a gyermekei, így valószínűleg csak a férjéről kell gondoskodnia, tehát nincsen szüksége teljes munkaidőben dolgozó háztartási alkalmazottra.

A Bíróság kijelentette, hogy jelen esetben nem az a feladata, hogy a legfelső bíróság által megítélt kártérítés összegét vizsgálja, és nem is az a kérdés, hogy figyelembe vehető-e bírósági döntések során a felek életkora vagy neme: ami leginkább megkérdőjelezhető, az az elképzelés, mely szerint a szexualitás kevésbé fontos egy ötvenéves, kétgyermekes nőnek, mint egy fiatalabb (esetleg gyermektelen) nőnek. Ez ugyanis annak a hagyományos szemléletnek felel meg, amely szerint a szexualitás a reprodukció céljára korlátozódik a nők számára; nincs egyéb testi-lelki jelentősége számukra.

A Bíróság álláspontja szerint – a kormány érvelésével ellentétben – a legfelső bíróság kijelentése esetében nem csupán szerencsétlen megfogalmazásról van szó. A Bíróság, figyelembe véve a korábbi portugál bírósági döntéseket vizsgáló kutatások eredményeit – melyek alátámasztották a nemi sztereotípiák diszkriminatív hatású érvényesülését –, arra az álláspontra helyezkedett, hogy a jelen ügygel összehasonlítható két korábbi ügy, melyekben ötven év feletti férfi páciensek számára ítélték meg kártérítést, akik orvosi műhiba következtében nehézségekkel küzdöttek a szexuális életükben. A portugál bíróságok mindkét esetben komoly kárként vették számításba a szexuális élet zavarait, illetve annak testi és pszichés vonzatait, és nem tekintették e kárt enyhítő körülménynek az érintett férfiak ötven év feletti életkorát.

Mindezeket figyelembe véve a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy megállapítható az Egyez-

mény 14. cikkének megsértése, az Egyezmény 8. cikkével összefüggésben.

A döntéssel egyetértő Yudkivska bíró párhuzamos indokolásában azt az álláspontot fogalmazta meg, mely szerint szükségtelen volt a kérelmező esetét összehasonlítani más portugáliai esetekkel a diszkrimináció bizonyítása érdekében, hiszen a portugál legfelső bíróság nemi alapú sztereotípián alapuló kijelentése önmagában is diszkriminatív volt.

A döntéssel szintén egyetértő Motoc bíró szerint jelen esetben a portugál ítéletben alkalmazott sztereotípiára káros hatására kell helyezni a hangsúlyt: először is meg kell nevezni a sztereotípiát, majd meg kell állapítani, hogy milyen károkhoz vezethet ez a sztereotípiát, illetve tisztázni kell azt is, hogy a kérelmező valóban a sztereotípiát által hátrányosan érintett csoportba tartozik-e. Káros hatású sztereotípiák esetén a diszkrimináció bizonyításához nincs szükség összehasonlítható helyzetben lévő csoportra.

A döntéssel egyet nem értő Ravarani és Bosnjak bírók közös különvéleménye szerint e döntés esetében a Bíróság eltért saját korábbi gyakorlatától a diszkrimináció vizsgálata során. Szerintük nem volt megfelelő azoknak a férfiakat érintő eseteknek a kiválasztása, amelyeket a kérelmező esetével összevetettek, a nemi sztereotípiák szerepét bizonyítandó; továbbá az esetek száma is csekély volt. Megjegyezték azt is, hogy a Bíróság csak a nemi alapú diszkrimináció szemszögéből vizsgálta az ügyet, noha a kérelmező életkori alapú diszkriminációra is hivatkozott.

Kanjo Mirjam

AZ EGYEZMÉNY 10. CIKKE VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA

*Butkevich Oroszország elleni ügye*²⁰

Az ügy körülményei. A kérelmező ukrán újságíró 2006. július 16-án egy szentpétervári globalizációellenes tüntetésről tudósított. Miközben a demonstráció feloszlását és a rendőri intézkedéseket figyelte és fényképezte, két rendőr arra szólította fel, hogy fejezze be „jogellenes tevékenységét”, és kapcsolja ki a kameráját. Az újságírót ezután bevették a rendőrségre, és őrizetbe vették. A közigazgatási szabálysértésekről szóló törvénykönyv 19.3. cikké alapján a rendőrség törvényes utasításainak való ellenszegülés miatt közigazgatási kihágási eljárást indítottak ellene, és még ugyanaznap este egy bíró három nap elzárásra ítélte. Két nappal később a fellebbviteli bíróság a

büntetést két napra mérsékelte, és elrendelte az újságíró azonnali szabadon bocsátását.

*A döntés.*²¹ A kérelmező többek között azt panaszolta, hogy jogellenesen, illetve aránytalan mértékben avatkoztak be a véleménynyilvánítási szabadságába. A kormány szerint a kérelmező letartóztatása nem függött össze közvetlenül a demonstráció jogellenességével, a véleménynyilvánítási szabadságába pedig nem avatkoztak be. A kérelmezőt a rendőrség jogszerű utasításainak való ellenszegülése miatt tartóztatták le, nem pedig az információk megismerésének és közlésének szabadságához való joga gyakorlásával kapcsolatban. A kérelmezőnek, „aki újságírónak tekintette magát”, előre kellett látnia annak esetleges következményeit, ha egy jogellenesen zajló nyilvános eseményt közvetlen közletről szemlél, vagy ha rendőri intézkedéssel szemben aktív ellenállást mutat.

A kérelmező azzal érvelt, hogy az ilyen tiltakozásokról, közérdekű ügyekről való tudósítás szabadsága nem korlátozható az akkreditált újságírókra vagy a mainstream médiára. Noha az újságírói akkreditáció vagy az újságíró-igazolvány hozzáférést biztosíthat egyes eseményekhez, vagy bizonyos kiváltságokat nyújthat, az akkreditáció vagy az igazolvány semmiképpen sem szabható az újságírói munka végzésének, illetve az információk keresésének, megismerésének és terjesztésének feltételül. A vele szemben alkalmazott intézkedések tényleges oka az volt, hogy az esemény során újságíróként információkat gyűjtött, illetve közölni kívánta azokat. Újságíróként készített fényképeket, és folyamatosan próbálta magát megkülönböztetni a többi jelenlévőtől. Letartóztatásakor tudatta magáról a rendőrökkel – és később a rendőrkapitánysággal, majd a bíróságok képviselőivel –, hogy a tiltakozásról tudósító újságíró. Hozzátette, hogy az újságírók kulcsfontosságú szerepet játszanak az információk gyűjtésében és terjesztésében – tiltakozások kapcsán különösen –, és az Egyezmény 10. cikke szerinti különleges védelemre jogosultak, függetlenül attól, hogy az újságírói tevékenységüket a mainstream média vagy „civil újságírás” keretében végzik.

A kérelmező elismeri ugyan, hogy nehéz lehet különbséget tenni a tüntetők és a helyszínen jelen lévő más személyek (nézelődők vagy riporterek) között, ám szerinte a hatóságok – beleértve a bíróságokat is – feladata az, hogy felmérjék, illetve értékeljék az eset körülményeit, és szükség szerint különbséget tegyenek az említettek között. Jelen esetben a hatóságok következetesen mellőzték a státuszát és funkcióját alátámasztó bizonyítékok figyelembe vételét. Nem tetten elég annak a kifejezett kötelezettségüknek, hogy

megvédjék az újságírókat, illetve az újságírók jogát az információkeresésre, a tények megismerésére. A kérelmező szerint a letartóztatásának és fogva tartásának az volt a célja, hogy megakadályozzák a konkrét nyilvános eseményről való tudósítást, és ezzel megsértették a nyilvánosság tájékozódáshoz való jogát.

A Bíróság először is megjegyezte, hogy a szabálysértési kódex 19.3 cikke nem kifejezetten a nyilvános eseményekhez kapcsolódó eljárásokról vagy a gyülekezési szabadság gyakorlásáról rendelkezik. A Bíróság hangsúlyozta, hogy a nyilvános eseményekkel kapcsolatos ügyek esetében szoros kapcsolat van az Egyezmény 10. és 11. cikke által védett szabadságok között. A Bíróság ezért a kérelem ezen részét a 10. cikk alapján vizsgálta, figyelembe véve a 11. cikkben megállapított általános elveket. Nem vitatott, hogy a kérelmező fényképeket próbált készíteni a demonstrációról, vagyis információt kívánt gyűjteni, és a fényképek terjesztése révén a gyűjtött információkat közlé is kívánta tenni. A Bíróság ezért úgy ítélte meg, hogy a hatósági intézkedések (letartóztatás, őrizetben tartás és büntetőeljárás) a 10. cikk alapján „beavatkozásnak” minősülnek. Az információgyűjtés az újságírás előkészületi szakasza, a sajtószabadság védelme alá tartozik, a véleménynyilvánítás szabadsága pedig fényképek közzétételére is kiterjed. A Bíróság szerint a beavatkozás igazolásának értékelésekor releváns lehet az a kérdés, hogy a demonstrációhoz kapcsolódó rendőri intézkedés során a kérelmező haladéktalanul és megfelelő módon azonosította-e magát újságíróként.

A kérelmező rendőrségi őrizetbe vétele kapcsán a Bíróság arra a megállapításra jutott, hogy a beavatkozás ezen része nem volt „törvényben meghatározott” a 10. cikk értelmében. Kérdés, hogy a kérelmező ellen folytatott szabálysértési eljárás „törvényes célt” követett-e, és „szükséges volt-e egy demokratikus társadalomban”. A hatósági utasításnak való állítólagos ellenszegülés egy olyan nyilvános esemény során történt, amelyet az előzetes bejelentés elmaradása miatt jogellenesnek ítélték a hatóságok. A Bíróság ezért elfogadta, hogy a hatósági eljárás zavargás megelőzését célozhatta.

A Bíróság a Pentikäinen Finnország elleni ügyben hozott döntésére²² utalva hangsúlyozta a média alapvető funkcióját a demokratikus társadalmak működésében, és hogy a médiának arról is tájékoztatnia kell, hogy a hatóságok hogyan kezelik a tüntetéseket, illetve hogyan fékezik meg a zavargásokat. Szigorú vizsgálat alá kell tehát vonni minden kísérletet, amely arra irányul, hogy egy demonstráció helyszínéről újságírókat távolítsanak el. A Bíróság szerint ugyanilyen „szigorú vizsgálatra” van szükség a demonstrációkhoz kapcsolódó, állítólagos bűncselek-

mények miatti büntetőeljárások esetében is. Nem vitatott, hogy a kérelmező az eset idején „újságíró” volt, legalábbis az orosz jog definíciója értelmében, ugyanakkor az sem, hogy a demonstrációról való tudósításra semmilyen médiumtól nem kapott megbízást. A Bíróságnak nem volt oka kétségbe vonni a kérelmező szándékát: hogy újságíróként gyűjtse össze a nyilvános eseményhez kapcsolódó információkat, fényképeket készítsen, majd azokat tömegkommunikációs csatornák útján nyilvánosságra hozza. Következésképpen a kérelmező a 10. cikk által a sajtónak biztosított védelemre támaszkodhatott.

A hatóságoknak már ez eljárás előtt és az eljárás során is vizsgálniuk kellett volna, hogy a kérelmező állítólagos tettei menthetőek-e; tekintettel arra, hogy a kérelmező állítása szerint újságíróként járt el. A hazai döntések azonban nem vették megfelelően figyelembe ezt a szempontot az eset értékelésekor. A Bíróság szerint a rendőrség nem adott megfelelő és elégséges indokokat a kérelmezőnek adott utasítások igazolásául. Az ügy irataiban semmi nem támasztotta alá, hogy a demonstráció ne lett volna békés, vagy hogy erőszakossá vált volna. Semmi sem utalt arra, hogy ezeket a körülményeket hazai szinten megfelelően figyelembe vették volna a vizsgálat során. A Bíróság a Pentikäinen-ügyben elismerte, hogy a zavargás megelőzése legitim cél lehet, ám a jelen ügyben e tekintetben más volt a helyzet.

A Bíróság tudomásul vette a kormány állítását, mely szerint nem a demonstráció jogellenessége vezetett közvetlenül a kérelmező letartóztatásához, valamint az azt követően vele szemben folytatott eljáráshoz. A fellebbviteli bíróság kifejezetten enyhítő körülményként vette figyelembe vette a kérelmező „passzív szerepét” a demonstráció során. A Bíróság észlelése szerint azonban a hazai bíróságok nem értékelték az esemény jogszerűségét, pedig ez a kérdésnek jelentősége van a rendőri utasítások jogszerűségének értékelésekor. A bírósági határozatok nem tartalmaztak a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságába vagy a békés gyülekezési szabadságába történő beavatkozás arányosságára vonatkozó értékelést; már amennyiben – a hatóságok és a kormány álláspontjának megfelelően – abból indulunk ki, hogy a kérelmező tüntetőként vett részt egy jogellenes eseményen.

A Bíróság ezért úgy találta, hogy a hazai hatóságok által az Egyezmény 10. cikke szerinti „beavatkozás” igazolásához felhozott indokok nem voltak elegendőek ahhoz, hogy a kérelmezőt két nap elzárásra ítéljék. A hazai bíróságok nem állíthatják azt, hogy a 10. cikkben foglalt elvekkel összhangban álló mércéket alkalmaztak volna, és azt sem, hogy döntésüket a releváns tények elfogadható értékelésére ala-

pozták. Mindezek alapján a Bíróság kimondta, hogy a 10. cikket megsértették.

Kóczyán Sándor

*Alpha Doryforiki Tileorasi Anonymi Etairia
Görögország elleni ügye²³*

Az ügy körülményei. A kérelmező az ALPHA görög televíziócsatorna tulajdonosa, amely 2002 januárjában a „Jungle” című televíziós showműsort sugározta. A műsorban bemutatott három, rejtett kamerával készített videót. Az első videón egy görög parlamenti képviselő, A. C. látható – az elektronikus szerencsejátékok szabályozási kérdéseivel foglalkozó parlamenti bizottság elnöke –, amint bemegy egy játékbárlangba, és ott két gépen játszani kezd. A második videón az a jelenet látható, amikor A. C. találkozik a showműsor egyik műsorvezetőjével, és megmutatják neki az első, róla készült videót. A harmadik videón egy beszélgetés látható, amely A. C. és az említett műsorvezető között folyt, az utóbbi irodájában. A videókat bemutatták egy másik televízióműsorban is.

A Nemzeti Rádió és Televízió Tanács megállapította, hogy a műsorszolgáltató által a három videó készítéséhez használt, rejtett kamerás megoldás nem felelt meg a jogszabályoknak, ezért a kérelmező társaságot 100 000 euró megfizetésére, valamint a határozat tartalmának három egymást követő napon, főműsoridőben történő közzétételére kötelezte. A határozatot a sajtó- és médiaminiszter is helybenhagyta. Ezt követően, 2010 áprilisában, a legfelső közigazgatási bíróság elutasította a kérelmező felülvizsgálati kérelmét. A bíróság úgy ítélte meg, hogy a titokban rögzített képek közvetítése csak akkor tekinthető indokoltnak, ha az adott hír közlése teljesen lehetetlen vagy különösen nehéz lenne a rejtett eszközökkel rögzített – a hírt alátámasztó – felvételek nélkül. A bíróság rámutatott arra, hogy a kérelmező nem vitatta, hogy a felvételeket titkos eszközökkel készítették, ugyanakkor nem állította, hogy a hírek közlése teljesen lehetetlenné vagy rendkívül nehézé vált volna ezen felvételek nélkül. Ezért elutasította a kérelmező azon állítását, mely szerint a vitatott felvételeket újságírói érdekből, valamint közérdekből közvetítette. A bíróság a szankciókat is helybenhagyta; azzal, hogy azok arányosak voltak, azt is figyelembe véve, hogy a törvény sokkal szigorúbb szankciók – mintegy 1,5 millió euróig terjedő pénzbírság, a televíziós műsorszám sugárzásának ideiglenes felfüggesztése vagy határozatlan ideig tartó megszakítása – alkalmazását is lehetővé teszi ilyen esetekben.

*A döntés.*²⁴ A kérelmező szerint az Nemzeti Rádió és Televízió Tanács által kiszabott szankciók megsértették a műsorszolgáltató véleménynyilvánítás szabadságához való jogát. A kérelmező fenntartotta, hogy a médiahatóság döntése, amely közigazgatási szankciókat szabott ki a rejtett kamerával rögzített és a televíziós műsorokban nyilvánosságra hozott videók miatt, megsértette a véleménynyilvánítás szabadságához való jogát. Azzal érvelt, hogy a kiszabott bírsággal, valamint a határozat tartalmának közzétételére való kötelezéssel beavatkoztak a véleménynyilvánítási szabadságába, illetve a tájékozódáshoz való jogába. A rejtett kamerával rögzített felvételek egy olyan közszereplő viselkedését mutatták, aki akkoriban a görög parlament tagja, továbbá az elektronikus szerencsejátékok szabályozási kérdéseivel foglalkozó parlamenti bizottságának elnöke volt. Ennek fényében az, hogy az illető maga is részt vesz szerencsejátékokban – ez látható az első videón –, közérdeklődésre számot tartó kérdés volt. A nézőknek joguk van megtudni az igazságot egy választott képviselőről. Az elektronikus szerencsejáték közérdekű kérdés volt Görögországban abban az időben, mivel akkoriban sok polgárt tett tönkre anyagilag a hasonló játékokban való részvétel. Ez volt az oka a szóban forgó műsorszámok elkészítésének. A fentiekre tekintettel a rejtett kamerával készített videók közlése szükséges volt, és A. C. jogát a magánélete tiszteletben tartásához felülmúlta a kérelmező társaság arra vonatkozó joga, hogy közérdekű információkat közzöljön. Sem a Nemzeti Rádió és Televízió Tanács, sem a legfelső közigazgatási bíróság nem találta meg az egyensúlyt a kérelmező 10. cikk szerinti és a képviselő 8. cikk szerinti joga között.

A kérelmező szerint a második videó közzétételére is szükség volt: ezen volt látható az a jelenet, amint A. C. megpróbál tárgyalni az újságírókkal; azt kéri, hogy úgy mutassák be az esetet, mintha a parlamenti feladatai miatt kívánt volna tapasztalatokat szerezni a játékbárlangban; cserébe pedig felajánlja, hogy élőben nyilatkozik a televíziós csatorna műsorában. Ha egy közszereplő ilyet tesz, azt a nyilvánosság tudomására kell hozni. A kérelmező azt is állította, hogy az első videó esetében nyilvános helyen – egy játékbárlangban – készítették a felvételt a képviselőről. Továbbá, a rejtett kamerára a viselkedésének dokumentálásához, illetve a tettének bizonyításához volt szükség; a képviselő soha nem egyezett volna bele, hogy filmre vegyék, amint a játékgépeken játszik. Ezt bizonyítja az is, hogy tárgyalni próbált az újságírókkal, és kérte, hogy helyezték más keretbe azt, ami a felvételen látszik. Végül a kérelmező azzal is érvelt, hogy a médiahatóság által kiszabott

bírság nem volt arányos a cselekménnyel, és hangsúlyozta, hogy az ilyen szankciók kiszabása veszélyezteti a televízió szerepét a 10. cikk által védett hírek terjesztésében.

A kormány ezzel szemben azt állította, hogy a Nemzeti Rádió és Televízió Tanács határozata egyértelművé tette, hogy a szankciókat a rejtett kamerával rögzített felvételek sugárzása, nem pedig a jogszerűen közvetített hírek miatt szabták ki. Hangsúlyozta, hogy mindhárom videót jogellenes eszközzel – rejtett kamerával –, a képviselő tudta és beleegyezése nélkül rögzítették. A kérelmező tudatában volt annak, hogy a vitatott videófelvetelek rögzítésével és közvetítésével megsértette a büntető törvénykönyv 370/A. §-át. A kormány szerint a kérelmező nem adott elő érveket a videók közlésének szükségességét illetően; hogy miért nem lehetett a videók bemutatása nélkül közölni a szóban forgó híreket. A videók nem járultak hozzá a nyilvános vitához, hanem csak a közönség kíváncsiságát elégítették ki, és a műsorok nézettségének növelésére szolgáltak. A fentiekre tekintettel a médiahatóság döntésével tisztességes egyensúlyt teremtett az Egyezmény 8. és 10. cikke által védett jogok között. A kormány szerint a szankció kiszabása a 8. cikkből eredő pozitív kötelezettség gyakorlását jelenti, A. C. képmáshoz való jogának megvédését illetően. Az állítólagos beavatkozás „nyomás társadalmi szükségletnek” tett eleget; annak biztosítását szolgálta, hogy egy demokratikus társadalomban csak akkor lehessen az egyén jó hírnévhez és képmáshoz való jogát sértő eszközöket használni, ha az hozzájárul a nyilvános vitához.

A Bíróság következetesen elismeri, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága fényképek közzétételére, valamint videók közlésére is kiterjed. Sem a Bíróságnak, sem a hazai bíróságoknak nem feladata, hogy a sajtóorgánumok helyett döntsenek a tudósító újságírók által alkalmazandó technikai megoldásokról. Következésképpen a vitatott videók közvetítése miatt kiszabott szankciók beavatkozást jelentettek a kérelmező társaság véleménynyilvánítási szabadságába. A Bíróság rámutatott, hogy A. C.-ről a tudta nélkül készítettek kép- és hangfelvételt, és a felvételt a hozzájárulása nélkül sugározták egy nagy nézettségű televízióműsorban. Ezért a szóban forgó intézkedés célja az volt, hogy megvédje mások jogait és jó hírnevét, különösen A. C. jogát a képmása, a szavai és a jó hírneve tiszteletben tartásához.

A Bíróság emlékeztetett azokra a kritériumokra is, amelyeket ilyenkor kell figyelembe venni: közérdekű vitához való hozzájárulás; az érintett személy ismertsége; a riport témája; az információszerzés módja, valamint az információ hitelessége; az érintett személy korábbi magatartása; a közzététel tartal-

ma, formája és következményei; a kiszabott szankció súlyossága. Bár a véleménynyilvánítás szabadsága a fényképek közzétételére is kiterjed, ennek a területnek a vonatkozásban azonban különösen fontos mások jogainak és jó hírnevének védelme, különösen akkor, ha a képek nagyon személyes, esetleg intim „információkat” is tartalmaznak az egyénről, vagy amelyeket magáncélú helyiségekben, illetve titokban elhelyezett készülékek segítségével készítettek.

Az első lényeges kritérium a sajtóban megjelent cikkek hozzájárulása a közérdekű vitához. A Bíróság korábban elismerte ennek az érdeknek a létezését azokban az esetekben, amikor a politikai kérdésekről vagy bűncselekményekről van szó. A kérelmező azt állította, hogy a videókat a szerencsejáték társadalmi megítélésével foglalkozó televíziós műsorokban tették közzé, és ily módon hozzájárultak ahhoz a nyilvános vitához, amely egy akkoriban Görögországban széles kört érintő problémával kapcsolatban zajlott. A videók A. C., a görög parlament akkori tagjának magatartására vonatkozó információkat tartalmaztak, és egy választott képviselő magatartása közérdeklődésre számot tartó kérdésnek tekinthető. A Nemzeti Rádió és Televízió Tanács, valamint a legfelső közigazgatási bíróság is kifejezetten elismerte, hogy a tudósítás közérdekű kérdést érint, és a kérelmező jogosult volt a kérdéssel tudósításban foglalkozni; csupán a videók közzétételét vitatták. A Bíróság egyetértett azzal, hogy a tudósítás közérdekű volt. A szerencsejátékok széles körű elterjedésével kapcsolatos vita jelentős közérdekű kérdést érint. A szóban forgó riport alkalmas volt a vonatkozó nyilvános vitához való hozzájárulásra, a nyilvánosság érdeklődését pedig különösen felkelthette a hír annak a választott képviselőnek a magatartásáról, aki az elektronikus szerencsejátékok szabályozási kérdéseivel foglalkozó parlamenti bizottság elnöke volt.

Ami az érintett személy ismertségét és a tudósítás tárgyát illeti, a Bíróság megismételte, hogy az érintett személy szerepe vagy funkciója, valamint a riport és/vagy a fénykép tárgyát képező cselekmény természete fontos, figyelembe veendő szempontok. Az a körülmény, hogy az illetőnek nyilvános profilja van, vagy hogy jól ismert influenszer, befolyásolja, hogy milyen mértékű védelem nyújtható számára a magánélete tiszteletben tartását illetően. A Bíróság már számos alkalommal elismerte, hogy a nyilvánoságnak joga van a tájékozódni a közszereplők magánéletének egyes vonatkozásairól. Mindazonáltal bizonyos körülmények között „jogos elvárásként” hivatkozhatnak a magánszférájuk védelmére és tiszteletére a nagyközönség számára ismert személyek is. Önmagában az a tény tehát, hogy valaki közszereplőnek számít – beleértve a közhivatalt betöltő szemé-

lyeket is – semmiképpen sem hatalmazza fel a médiát a tevékenységére vonatkozó szakmai és etikai elvek megsértésére, és nem legitimálja az illető magánéletébe történő behatolást.

A Bíróság szerint A. C. parlamenti képviselőként és az elektronikus szerencsejátékok parlamenti bizottságának elnökeként kétségkívül kiemelt közszereplőnek számított, és a hazai hatóságoknak figyelembe kellett volna venniük ezt a körülményt az illető magánéletének nyújtható védelem mértékének mérlegelésekor. Ám a hazai hatóságok nem foglalkoztak kifejezetten ezzel a kérdéssel; a médiahatóság a határozatában csupán hivatkozott azokra a jogszabályi rendelkezésekre, amelyek a magánélethez való jog és a képmáshoz fűződő jog általános védelmét biztosítják. Mindazonáltal a Bíróság úgy vélte, hogy a hazai hatóságok következtetései alapján megállapítható, hogy a hírek – amelyek a rejtett kamerával rögzített videókon alapulnak – jogszerűen közzétehetőek. A Bíróság szerint tehát a hazai hatóságok kellőképpen figyelembe vették ezt az elemet.

A téma kapcsán a Bíróság megjegyezte, hogy a tudósítás a képviselő magatartására összpontosított, nem pedig általában az elektronikus szerencsejátékok kapcsán zajló vitára. Mind a médiahatóság, mind a legfelső közigazgatási bíróság elfogadta, hogy a képviselő viselkedéséről való tudósítás jogszerűen közzétehető, mindazonáltal különbséget tettek a (rejtett kamerával készített felvételeken alapuló) hírek, valamint maguk a videók közvetítése között. A Bíróság ennek kapcsán elismerte, hogy mások jogainak és jó hírnevének védelme különösen fontos szempont, ha fényképek közzétételéről van szó, mivel a fényképek nagyon személyes, vagy akár intim információkat is tartalmazhatnak. Videók közzétevése kapcsán még inkább figyelembe kell venni ezt a szempontot, mivel az audiovizuális média hatása általában sokkal közvetlenebb és erősebb, mint a nyomtatott sajtóé. Ennélfogva, a televízió sajátosságait is figyelembe véve, nem lehet kifogásolni a különbségtételt egy hír és egy videó közzétevése között, noha a videó közzététele kétségtelenül erősíti a tudósítás hitelességét.

Ami az előzményeket illeti, az ügy iratai nem tették lehetővé a Bíróság számára, hogy megismerje és vizsgálja A. C. médiával kapcsolatos korábbi megnyilvánulásait. Mindenesetre pusztán amiatt, hogy korábban együttműködött a sajtóval, nem lehet valakit megfosztani minden védelemtől.

Az információ megszerzésének módja és hitelessége – azaz a videó készítésének körülményei – szintén fontos tényezők. A Bíróság ismételtén hangsúlyozta az újságírók felelős és jóhiszemű eljárásának fontosságát. Emlékeztetett arra is, hogy a felelős újságírás koncepciója nem korlátozódik az újságírói

eszközökkel összegyűjtött és/vagy terjesztett az információk tartalmára, hanem – egyebek mellett – magában foglalja az újságíró magatartásának jogszerűségét is, beleértve a hatóságokkal való interakciót is az újságírói feladatai ellátása során. Amikor egy újságíró megsért egy jogszabályt, releváns, bár nem meghatározó annak a figyelembe vétele, hogy felelősen járt-e el. Ennek kapcsán emlékeztetni kell arra, hogy a 10. cikk 2. bekezdése nem garantálja teljesen korlátlanul a véleménynyilvánítás szabadságát a sajtó számára, még akkor sem, ha a közönséget különösen aggasztó ügyről van szó. Annak ellenére, hogy a média szerepe létfontosságú egy demokratikus társadalomban, az újságírók nem mentesülnek automatikusan – azon az alapon, hogy a 10. cikk védelmet nyújt számukra – a mindenkire vonatkozó büntetőjogi rendelkezések betartásának kötelezettsége alól. Más szóval: egy újságíró nem hivatkozhat a büntetőjogi felelősség alóli menteségre kizárólag azon az alapon, hogy a kérdéses cselekményt újságírói feladatainak ellátása során követte el.

A jelen esetben a rejtett kamera használata nem volt teljesen tiltott a hazai jog szerint, ám csak szigorúan meghatározott feltételek fennállása esetén volt elfogadható. Az újságírói etikai kódex 9. cikkének 1. bekezdése értelmében az ilyen technikai megoldás használata csak abban az esetben megengedett, ha az információk terjesztéséhez kiemelkedő közérdek fűződik; feltéve, hogy az információk összegyűjtése nem sérti az emberi méltóságot. A Bíróság szerint ebben a szakaszban fontos a kérelmező társaság alkalmazottainak magatartását értékelni. Az első videót – amelyen A. C. bement egy játékbarlangba, és ott játékgépeken játszott – nyilvános helyen, vagyis bárki számára hozzáférhető helyszínen rögzítették. Ezzel szemben a második videót ismeretlen helyen rögzítették. A hazai hatóságok az újságírók magatartását összességében, mindhárom videó vonatkozásában értékelték, és ennek alapján szabtak ki rájuk szankciót. A Bíróság véleménye szerint azonban jelentős különbségek vannak az első, valamint a második és a harmadik videó felvételének körülményei között. Kétségtelen, hogy a rejtett kamera használata mindhárom videó esetében komoly aggályokat vet fel a görög jogszabályok értelmében. Mindazonáltal figyelembe kellett volna venni az újságírók magatartásának értékelése során, hogy az első videót egy nyilvános helyen vették fel, ahol bárki készíthet képfelvételeket, illetve egy parlamenti képviselőt videóztak. A Bíróság korábban más, a 8. cikk körébe tartozó ügyek kapcsán arra megállapításra jutott, hogy amikor valaki tudatosan vagy szándékosan vesz részt olyan tevékenységben, amelyről felvétel vagy tudósítás készíthető a nyilvánosság számára, akkor a ma-

gánszférája tiszteletben tartására vonatkozó észszerű elvárás nem jelentéktelen ugyan, de nem is feltétlenül perdöntő tényező.

Ezzel szemben a második és a harmadik videó tekintetében a Bíróság úgy találta, hogy a képviselő – privát helyiségekbe lépve – joggal várta el magánszférája tiszteletben tartását, illetve azt, hogy a vele folytatott beszélgetéseket ne rögzítsék a kifejezett beleegyezése nélkül. Ennek kapcsán a Bíróság úgy vélte, hogy a kérelmező társaság újságírói nem jártak el jóhiszeműen az A. C.-vel való találkozók során, és A. C. joggal érezhette magát megtévesztettnek. Ezen túlmenően – amint arra a kormány is rámutatott – az újságírók megsértették a büntető törvénykönyv 370/A. § (2) bekezdését, amely a beszélgetések bizalmaságát védi. A Bíróság szerint a televíziós show műsorvezetőinek újságíróként tisztában kellett lenniük a vonatkozó jogszabályi rendelkezésekkel, és tudniuk kellett, hogy tetteikkel nemcsak szakmai etikai szabályt, de büntetőjogi rendelkezést is sértettek. Ez a jogsértés tehát mindenképpen szándékosnak tekinthető, függetlenül a megszerzett információk (nem vitatott) hitelességére. A médiahatóság a fentiekre alapozva szankcionálta a kérelmezőt a rejtett kamera használatáért. A legfelső közigazgatási bíróság is – anélkül, hogy megkérdőjelezte volna a vitatott videók alapuló hírek közlésének jogszerűségét – úgy ítélte meg, hogy a kérelmező megsértette az újságírói etikai kódexet, amely a nyílt és jogszerű eszközök használatát írja elő az információközlés jogának gyakorlása során. A kérelmező nem terjesztett elő semmilyen érvet arra nézve, hogy miért volt szükség a képviselő tudta és beleegyezése nélkül készített videók sugárzására. A Bíróság szerint ezért nem észszerűtlen a hazai hatóságok következtetése, mely szerint a kérelmező túllépte a felelős újságírás határait, legalábbis a második és a harmadik videó tekintetében. Az első videó esetében azonban nem vették figyelembe, hogy azt nyilvános helyen vették fel, amely körülmény a Bíróság szerint gyengíti A. C. jogos elvárását magánszférája tiszteletben tartására.

A Bíróság szerint a jelen eset különbözik a Haldimann és mások Svájc elleni ügyétől,²⁵ amelyben úgy ítélte meg, hogy a kérelmezőknek nem állt szándékában megsérteni a hivatásukra vonatkozó etikai szabályokat. A kérelmezők mindent megtettek annak érdekében, hogy a bróker képmáshoz való jogát megvédjék, a kép kikockázásával és a hang torzítása révén. A jelen ügyben azonban nyilvánvaló, hogy a kérelmező nem tett semmilyen erőfeszítést az A. C. magánéletébe való behatolás kompenzálására; ellenkezőleg, a videók A. C. viselkedésének bemutatására irányultak, miközben az újságírók szándékosan sértették meg az újságírói etikai kódexet és a bünte-

tő törvénykönyvet. Az eset eltér a Radio Twist A. S. Szlovákia elleni ügyétől is,²⁶ amelyben a Bíróság figyelembe vette azt a tényt, hogy a kérelmező társaság, illetve annak alkalmazottai nem voltak felelősek azért a felvételért, amelyet valaki más illegálisan szerzett meg. A jelen ügyben azonban nem vitatták, hogy a kérelmező alkalmazottai illegális eszközöket alkalmaztak, hogy megörökítsék a képviselő reakcióját az első videó lejátszásakor.

Azt illetően, hogy milyen hatásokkal járt a közvetítés, a Bíróság rámutatott, hogy a vitatott videók sugárzását követően A. C. elhagyta a pártja parlamenti képviselőcsoportját, amelynek frakcióvezető-helyettese volt. A Bíróság szerint egy ilyen következmény mindenképpen súlyosnak tekinthető, és azt mutatja, hogy az ügy közvetlenül érintette A. C.-t. Ami a szankció mértékét illeti, az Nemzeti Rádió és Televízió Tanács figyelembe vette a jogsértés súlyosságát, a két műsorszám nézőinek számát, valamint azt a tényt, hogy a kérelmezőt már többször szankcionálták hasonló jogsértés miatt. Továbbá, a szankciókat a kérelmező társaságra, nem pedig a rejtett kamerát használó újságírókra vagy az érintett műsorvezetőkre szabták ki. A fentiekre tekintettel a Bíróság elismerte, hogy a kiszabott szankciók viszonylag mérsékeltnek voltak, és azok kiszabásakor számos tényezőt figyelembe vettek, mint például a kérelmező múltbeli magatartását hasonló incidensek kapcsán. A kiszabott szankciókról tehát nem állítható, hogy elrettentő hatást gyakorolnának a közérdeklű ügyekről szóló sajtótudósításokat illetően.

A hazai hatóságok a legkisebb mértékben sem vitatták, hogy a jelen ügyben konfliktus jelentkezett az eszmék közlésének joga és a magánélet tiszteletben tartásához való joga között, és megpróbáltak gondosan egyensúlyozni a versengő jogok között. E tekintetben kiemelt jelentőséget tulajdonítottak az információszerezés módjának, valamint a kérelmező újságírói felelősségének és kötelezettségeinek. A Bíróság szerint a következtetéseik nem indokolatlanok a második és a harmadik videó tekintetében; ezeket illetően a hazai bíróságok által felhozott indokok összhangban voltak a Bíróság ítélkezési gyakorlatával. A fentiekre tekintettel a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a görög hatóságok által felhozott indokok „megfelelőek és elégségesek” voltak a beavatkozás igazolására a második és a harmadik videó esetében. Megismételte, hogy noha a vélemények eltérhetnek a hazai hatóságok mérlegelésének eredményét illetően, a Bíróságnak komoly érvekre lenne szüksége ahhoz, hogy saját nézőpontjával helyettesítse a hazai hatóságokét. Ezen körülmények között a Bíróság kimondta, a második és a harmadik videó esetében az Egyezmény 10. cikkét nem sértették meg.

Ezzel ellentétben az első videó vonatkozásában a hazai hatóságok nem vették figyelembe a megszerzésének körülményeit. Annak ellenére, hogy azt is rejtett kamerával vették fel, a Bíróság nagy jelentőséget tulajdonított annak, hogy nem magánhelyiségekben rögzítették, és hogy az A. C. 8. cikk szerinti jogaiba való beavatkozás jóval kevésbé súlyos volt. A Bíróság szerint a hazai hatóságoknak figyelembe kellett volna vennie, hogy a képviselő a szerencsésebb-barlangba való belépéskor számíthatott arra – közszereplőként különösen –, hogy magatartását folyamatosan megfigyelik, és akár kamerával is rögzíthetik. A Bíróság ezért megállapította, hogy nem találtak észszerű egyensúlyt a kérelmező véleménynyilvánítás szabadságához való jogát korlátozó intézkedések és az elérni kívánt törvényes cél között. A Bíróság ezért kimondta, hogy az első videó tekintetében az Egyezmény 10. cikkét megsértették.

Kóczián Sándor

Sinkova Ukrajna elleni ügye²⁷

Az ügy körülményei. A kérelmező a „Szent Lukács Testvériség” művészeti csoport tagja volt, amely provokatív nyilvános előadásairól volt ismert. 2010 decemberében a kérelmező és a csoport három tagja úgy döntöttek, hogy tiltakoznak a földgáz pazarló állami felhasználása ellen – felhívva a figyelmet arra is, hogy közben az állam szemet huny a veteránok rossz életszínvonalára felett –, és egy művészi performanszt tartanak a Kijev központjában lévő Örök Dicsőség emlékműnél. A tiltakozás során a kérelmező tojást sütött az Ismeretlen katona sírjánál égő örök láng felett, amiről a csoport egyik tagja felvételt készített. Két rendőr odament a csoporthoz, és közölték velük, hogy a viselkedésük „nem helyénvaló”, de további intézkedéseket nem tettek. A kérelmező a performansz videóját közzétette az interneten azzal a kommentárral, hogy „az értékes földgáz 53 éve értelmetlenül ég Kijevben a háborús emlékműnél. Ez az öröm az adófizetőknek havonta mintegy 300 000 hrvnyájába kerül.”

A videó közzétételét követően számos panasz érkezett a rendőrséghez. 2011. március végén a kérelmezőt őrizetbe vették, és az „Ismeretlen katona sírjának meggyalázásával” vádolták meg, ami az ukrán büntető törvénykönyv 297. cikke értelmében bűncselekménynek minősül. A kerületi bíróság elrendelte az előzetes letartóztatását arra hivatkozva, hogy súlyos – háromtól öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető – bűncselekménnyel vádolták meg. Három hónappal később a kérelmezőt elítélték. A ke-

reletti bíróság szerint az a körülmény, hogy a kérelmező performansa nem a síremlék meggyalázására irányult, nem befolyásolta a tette jogi megítélését: „szándékos tétellel tiszteletlenséget mutatott az Ismeretlen katona sírja iránt”. A bíróság három év börtönbüntetést szabott ki, két évre felfüggesztve. Az ítéletet a kijevi városi fellebbviteli bíróság is helybenhagyta – elutasítva a kérelmező fellebbezését, mely szerint megsértették a véleménynyilvánítás szabadságához való jogát –, úgy ítélve meg, hogy az ítélet megfelel a jogszabályoknak, és legitim célt követ.

*A döntés.*²⁸ A kérelmező azt állította, hogy a földgáz pazarló felhasználása ellen tiltakozott, és megpróbálta felhívni a nyilvánosság figyelmét erre a kérdésre. Hangsúlyozta, hogy semmi esetre sem akarta megsérteni a halottak emlékét, vagy tiszteletlen hozzáállást tanúsítani a síremlék iránt. Hozzátette, hogy nem okozott kárt az emlékműben, és nem sértette meg a közrendet. A kérelmező fenntartotta, hogy büntetőjogi felelősségre vonása nem volt semmilyen legitim célhoz köthető; az egyedüli cél az volt, hogy megbüntessék a nézeti nyilatkozása miatt. A kormány véleménye szerint nem kétséges, hogy a kérelmező tétellel meggyalázta az Ismeretlen katona sírját. Függetlenül a motivációtól, a kérelmező tiszteletlenséget tanúsított és gúnyolódott; megsértette a veteránokat és mindazokat, akik a háborúban elvesztették a hozzátartozóikat.

A Bíróság egyetértett azzal, hogy a kérelmezővel szemben alkalmazott intézkedés az erkölcsök védelmét, valamint mások jogai védelmének legitim célját szolgálta. Emlékeztetett arra, hogy a 10. cikk 2. bekezdése nemcsak azokat az „információkat” és „eszméket” védi, amelyeket kedvezően fogadnak, semlegesnek vagy ártalmatlannak tartanak, hanem azokat is, amelyek sértőek, sokkolóak vagy zavaróak. Ez a pluralizmus, a tolerancia és a nyitottság követelménye, „ami nélkül nincs demokratikus társadalom”. Mindazok, akik művészeti alkotást hoznak létre, adnak elő, terjesztenek vagy állítanak ki, hozzájárulnak az információk és eszmék cseréjéhez, ami elengedhetetlen egy demokratikus társadalomban. Ebből származik az állam számára az a kötelezettség, hogy ne avatkozzon be indokolatlanul a művészek véleménynyilvánítási szabadságába. Ugyanakkor az alkotó- és az előadóművészek sem mentesek a 10. cikk 2. bekezdésében foglalt korlátozási lehetőségek alól.

A kérelmező egy olyan művészi performanszt adott elő, amellyel az állam pazarló földgázfelhasználására kívánta felhívni a figyelmet, egyúttal pedig arra is, hogy az állam szemet huny a veteránok rossz életszínvonalára felett. A performansz abból állt, hogy a kérelmező az Örök Dicsőség emlékmű lángjánál tojásokat sütött, és ezt videóra vette; álláspont-

ját pedig kifejtette egy nyilatkozatban, amelyet a videóval együtt közzétett az interneten. A kérelmező ellen indított büntetőeljárás azonban csakis az örök láng fölötti tojássütésre irányult; emiatt ítélték el, a hazai bíróságok szerint ugyanis a tette bűncselekménynek, az ismeretlen katona sírja meggyalázásának minősült. Az ellene felhozott vád nem érintette sem a videófelvétel későbbi megosztását, sem pedig a videó meglehetősen szarkasztikus és provokatív szövegét. Más szóval, a kérelmezőt nem azért ítélték el, mert kifejezte nézeteit – akár erős szavakat használva –, hanem egy bizonyos magatartása miatt, amelyet egy adott időpontban, egy adott helyszínen tanúsított. Továbbá, az Ismeretlen katona sírja megsértésének általános tilalma a büntetőjog részét képezi.

Ami az eljárás tisztességét és az eljárási garanciákat illeti, az ügy irataiban semmi sem utalt arra, hogy a hazai bíróságok tévesen értékelték a releváns tényeket, vagy helytelenül alkalmazták volna a hazai jogot. A Bíróság rámutatott továbbá arra, hogy noha a hazai bíróságok kevés figyelmet szenteltek a kérelmező motivációjának – mivel az irreleváns volt a cselekmény jogi minősítése szempontjából –, a kérelmező egyéni körülményeit figyelembe vették a büntetés kiszabásakor. A Bíróság nem értett egyet a kérelmezőnek azzal az állításával, mely szerint az emlékműnél tanúsított magatartása észszerű megítélés szerint nem tekinthető sértőnek azok vonatkozásában, akiknek a tiszteletére az emlékművet emelték. A kérelmező logikája szerint a performansz csakis arra mutatott rá, hogy az örök láng égéséhez földgázra van szükség. Azonban az örök lángnak mélyen gyökerező hagyománya van számos kultúrában és vallásban; illetve leggyakrabban a nemzet számára fontos személyekről vagy eseményekről való megemlékezés keretében alkalmazzák, a tartós jelenlét szimbólumaként. Az a láng, amelyen a kérelmező tojást sütött, része egy emlékműnek, amely azoknak a katonáknak állít emléket, akik az országot védve az életüket áldozták a második világháború alatt. A kérelmező számos más – helyénvaló – módot találhatott volna a véleménye kifejezésére az állam földgázfelhasználását vagy a háborús veteránok nélkülözését illetően; anélkül, hogy büntetőjogi jogsértést követett volna el, vagy megsértette volna az elesett katonák emlékét és a veteránok érzéseit.

A büntetés természetének és súlyosságának értékelésénél a Bíróság felidézte a Murat Vural Törökország elleni ügyét,²⁹ amelyben kimondta, hogy a békes és erőszakmentes kifejezési formákat elvileg nem lehet szabadságvesztés-büntetés kiszabásával fenyegetni. Ugyanakkor megjegyezte, hogy ellentétben az azal az ügygel, amelyben a kérelmezőt több mint 13

év börtönbüntetésre ítélték, a jelen esetben a kérelmező felfüggesztett büntetést kapott. Tekintettel az ügy minden körülményére, a Bíróság úgy vélte, hogy a kifogásolt korlátozás összeegyeztethető a véleménynyilvánítás szabadságával. Ennélfogva a 10. cikket nem sértették meg.

Az ítélethez Yudkivska, Motoc és Paczolay bírók fűztek közös különvéleményt. Véleményük szerint a hazai bíróságok figyelmen kívül hagyták a kérelmező performanszának célját és szatirikus természetét. A többségi álláspont nincs összhangban a Bíróság korábbi ítélezési gyakorlatával, miszerint a felfüggesztett börtönbüntetés valószínűsíthetően dermesztő hatással van a véleménynyilvánítás szatirikus formáira. Mivel a nemzeti hatóságok nem értékelték megfelelően a kérelmező magatartását az Egyezmény 10. cikke szempontjából, és teljesen figyelmen kívül hagyták annak szatirikus természetét, a büntetést a bírák aránytalannak ítélték, és arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a 10. cikket megsértették.

Kóczián Sándor

Stomakhin Oroszország elleni ügye³⁰

Az ügy körülményei. A kérelmező egy magazinnál dolgozó újságíró, és a havonta megjelenő Radikalnaya Politika („Radikális Politika”) hírlevél – amely főként a csecsenföldi háborúval foglalkozott – alapítója, tulajdonosa, kiadója és főszerkesztője volt 2000 és 2004 között. A hírlevélben megjelent cikkek élesen bírálták az orosz kormányt és a hadsereg akcióit, és támogatták a lázadó csecsen szeparatisták mozgalmát. A kérelmező az orosz katonákra és a bűnüldöző szervek képviselőire többek között olyan kifejezéseket használt, mint „mániákusok, vérszomjas szadisták, gyilkosok és degeneráltak”, valamint „rablók és gyilkosok örült bandája”. 2003 decemberében az orosz hatóságok büntetőeljárást indítottak ellene. 2006 novemberében a bíróságok az orosz büntető törvénykönyv 280. cikkének 2. bekezdése alapján „szélsőséges tevékenységekre való nyilvános felhívás tömegtájékoztatási eszközön keresztül”, valamint 282. cikkének 1. bekezdése alapján „gyűlöletre és ellenségeskedésre szítás, valamint egy egyén vagy egyének csoportja méltóságának tömegtájékoztatási eszközön keresztül történő megalázása etnikai, származási, vallási hovatartozás, illetve társadalmi csoporthoz való tartozás alapján” bűncselekménye miatt bűnösnek találták. Megállapították, hogy a kifogásolt szövegek a szélsőséges felszámolásáról szóló szövetségi törvény által tiltott – szélsőséges tartalmú és uszító szándékú – kijelentések voltak. A bíróságok szerint a

szövegekben szereplő szavak és kifejezések kedvező fényben tüntették fel a terrorcselekményekben részt vevő személyeket, valamint a bűncselekményeiket; igazolták, sőt, dicsőítették a terroristákat és a terroristaműveleteket. Emellett nyíltan erőszakra hívtak fel, illetve gyűlöletre és ellenségeskedésre szítottak az orosz katonákkal és a bűnüldöző szervek képviselőivel – mint társadalmi csoporttal – szemben. A kérelmezőt 5 év börtönbüntetésre ítélték, és 3 évre eltiltották az újságírástól.

*A döntés.*³¹ A kérelmező panasza szerint sértette – többek között – a véleménynyilvánítás szabadságához való jogát az, hogy elítélték a hírlevelekben kifejtett nézetei miatt. Álláspontja szerint a tettei nem jelentettek veszélyt a társadalomra, tehát a tetteinek nem kellett volna ilyen súlyos büntetést vonni maguk után. A kormány azonban azt állította, hogy a kérelmező tetteivel megsértette a nemzetbiztonság, a területi integritás és a közrend védelmét célzó nemzeti jogszabályokat, az elmarasztalása tehát emiatt – illetve az „orosz állampolgárok érdekeinek és az orosz alkotmányos rend alapjainak” védelme érdekében – „szükséges volt egy demokratikus társadalomban”.

A Bíróság elismerte, hogy a beavatkozás célja mások jogainak védelme – noha a kormány nem határozta meg, hogy mely egyéneket, mely csoportokat vagy melyik társadalmi szektort kívánta megvédeni –, valamint a nemzetbiztonság, a területi integritás, a közbiztonság védelme és a zavargás vagy a bűnözés megelőzése. Ennek kapcsán megismételte, hogy a 10. cikk 2. bekezdésében szereplő „nemzetbiztonság” és „közbiztonság” fogalmát szűken kell értelmezni, és ezek a tényezők csak akkor jöhetnek számításba, ha bizonyították, hogy a nemzetbiztonság és a közbiztonság védelme érdekében szükséges az információk nyilvánosságra hozatalának megakadályozása. A Bíróság korábban hangsúlyozta a terrorizmus elleni küzdelem érzékeny természetét, és annak szükségességét, hogy a hatóságok éberrel járjanak el bizonyos cselekményeket kezeléskor, elkerülendő az erőszak esetleges súlyosbodását. Oroszországi kontextusban a Bíróság számos alkalommal elismerte a Csecsen Köztársaságban tapasztalható helyzet nehézségét, és ezért elfogadta, hogy abban az időszakban, amikor a kérelmezőt elítélték, a csecsenföldi konfliktussal kapcsolatos ügyek nagyon érzékeny természetűek voltak, és a hatóságok részéről különös figyelmet igényeltek.

A Bíróság ezúttal is kiemelte, hogy a 10. cikk 2. bekezdése csupán csekély teret enged a politikai beszéd vagy a közérdekű ügyekben folytatott viták korlátozására. Az elfogadható kritika határai tágabbak a kormánnyal szemben, mint egy magánszemély vagy akár egy politikus esetében. Egy demokratikus rend-

szerben a kormány tevékenysége vagy mulasztásai szigorú vizsgálat alá vonhatók; nemcsak a törvényalkotó vagy az igazságszolgáltatás, de a közvélemény részéről is. Továbbá, a kormánynak hatalmi pozíciójánál fogva önmérsékletet kell tanúsítania a büntetőeljárások igénybevételét illetően – különösen akkor, ha más eszközök is a rendelkezésére állnak –, és arra kell törekednie, hogy válaszoljon az esetlegesen igaztalan, támadó kijelentésekre, illetve az ellenfelek kritikájára. A Bíróság megismételte azt is, hogy a tolerancia és az egyenlő bánásmód elve a plurális és demokratikus társadalmak alapjához tartoznak, és noha az erőszak, a gyűlölet vagy az intoleráns nézetek terjesztésének, bátorításának, elősegítésének vagy igazolásának szankcionálása – esetleg megakadályozása –, szükséges lehet; feltéve, hogy a korlátozás vagy a szankció arányos az elérni kívánt céllal. Természetesen az illetékes állami hatóságoknak lehetőségük van arra, hogy a közrend biztosítása érdekében akár büntetőjogi intézkedésekhez folyamodjanak, amennyiben úgy találják, hogy az a megfelelő válasz bizonyos ilyen típusú kijelentésekre. Ha olyan kijelentésről van szó, amely egy egyénnel, egy közhivatalnokkal vagy a lakosság egy csoportjával szembeni erőszakra szólít fel, az állam mérlegelési jogköre szélesebb a véleménynyilvánítás szabadságába történő beavatkozás szükségességének vizsgálatakor. Az állítólagosan erőszakot, gyűlöletet vagy intoleranciát szító vagy igazoló kijelentésekkel kapcsolatos esetekben a véleménynyilvánítás szabadságához való beavatkozás értékelése során a Bíróság számos tényezőt vesz figyelembe. Ezen elvek fényében vizsgálta meg a jelen ügyet; különös tekintettel a kifogásolt kijelentések kontextusára, a kijelentések jellegére és megfogalmazására, az esetleges káros következményekre, valamint az orosz bíróságok által a beavatkozás igazolására felhozott indokokra.

A szóban forgó szövegek a Csecsenföldön zajló konfliktust és különösen a régió kormányzati politikáját, illetve a konfliktushoz kapcsolódó eseményeket érintették. Ebből következően egyértelmű, hogy a kijelentések egy közérdekű ügyben folytatott vita részét képezték, amely szférában a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozásait szigorúan kell értelmezni. A Bíróság figyelembe vette azt is, hogy a kifogásolt kijelentésekre a csecsenföldi helyzet akkori nehézségei közepette került sor: a szeparatizmus erősödése súlyos áldozatokkal járó összecsapásokhoz vezetett az orosz szövetségi fegyveres erők és a csecsen lázadók között, valamint emberéleteket követelő terrortámadásokhoz Oroszország különböző pontjain. A Bíróság mindig figyelembe veszi a zavargások és a terrorizmus megelőzésével kapcsolatos nehézségeket, és elismeri, hogy konfliktusokkal és feszült-

séggel terhelt helyzetekben a nemzeti hatóságoknak különös óvatossággal kell eljárniuk az olyan vélemények közlésének megítélésakor, amelyek az állam elleni erőszakos fellépést szorgalmazzák; ügyelve, ne hogy a média a gyűlöletbeszéd terjesztésének és az erőszak támogatásának eszközévé váljon. Ugyanakkor megfelelő egyensúlyt kell találni az egyének a véleménynyilvánítás szabadságához fűződő alapvető joga, valamint a demokratikus társadalom azon legitim érdeke között, hogy megvédje magát a terrorista szervezetek tevékenységével szemben.

A Bíróság a vitatott kijelentéseket három csoportra osztva vizsgálta meg. A kijelentések első csoportja egyrészt támogatta, igazolta és dicsőítette a terrorizmust és az erőszakot („a csecsen nép nemzeti felszabadító harca Oroszország gyarmati terjeszkedésével szemben”); másrészt a csecsen szeparatista harcosokat – akik aktívan részt vettek a fegyveres ellenállásban – és a polgári lakosság elleni terrortámadások elkövetőit dicsérte és tisztelettel említette („hősök”, „hazafiak”, „példát mutatnak, hogyan kell harcolni Oroszországgal”), miközben a csecsenföldi terrorizmusellenes műveltségben részt vevő szövetségi katonákat dehumanizálta („mániakusok, vérszomjas szadisták, gyilkosok és degeneráltak”, „rablók és gyilkosok örült bandája”). Némelyik kijelentés nyíltan erőszakos felkelésre és fegyveres ellenállásra hívott fel, és azt az általános elképzelést közvetítette az olvasóknak, hogy az erőszak, illetve a terror az önvédelem szükséges és igazolható eszköze az agresszorral szemben, és hogy „a csecsenek erkölcsi joga, hogy mindent felrobbantsanak Oroszországban, amit akarnak”. A vitatott kijelentések szerint a terroristák módszerei, az erőszakos tettek a küzdelem elfogadható formái; sőt, a tucatnyi ártatlan polgár életét követő terrortámadásokról nyílt elismeréssel esett szó. Ennek kapcsán a Bíróság megjegyezte, hogy a mások halálát okozó erőszakot igazoló és dicsőítő cikkek közzététele különösen cinikus támadást jelent az áldozatok méltósága ellen. Bár a kérelmező azzal érvelt, hogy a nyilatkozatok hírlevélben való közzétételével csupán kritikus álláspontját fejezte ki a csecsenföldi konfliktussal kapcsolatban, a Bíróság szerint azok messze meghaladták az elfogadható kritika határait, és a terrorizmus, illetve a halált okozó erőszak dicsőítésének minősültek.

A cikkek vehemensen vádolták – súlyos visszaélésekkel és túlkapásokkal – a csecsenföldi terrorellenes műveletekben részt vevő orosz katonákat és a bűnöző szervek képviselőit. A Bíróság ezért nem tudott arra a megállapításra jutni, hogy a vizsgált kijelentések a szövetségi fegyveres és biztonsági erők csecsenföldi intézkedéseiről az elfogadható kritika határain belül maradnának. A Bíróság álláspontja szerint a ki-

jelentések megbélyegezték és dehumanizálták a konfliktus másik oldalán állókat, mély és irracionális gyűlöletet szítva irányukban, egyértelműen igazolni próbálva és támogatva az ellenük irányuló erőszakot. A terrorizmus elleni küzdelem – különösen a Csecsenföldön folytatott terrorellenes művelet – érzékeny kontextusában a Bíróság kész volt arra az álláspont-ra helyezkedni, hogy a kifogásolt kijelentések gyűlöltre szítottak a szövetségi fegyveres és biztonsági erők tagjaival szemben, és a fizikai erőszak kockázatának tették ki őket.

A hazai bíróságok továbbá úgy találták, hogy a vizsgált kifejezések némelyike („Csecsenföld törvényes elnöke”) támogatta a szeparatista törekvéseket. A Bíróság korábbi megállapítása szerint azoknak a kifejezéseknek a használata, amelyek csupán utalnak egy személyre, akinek a pozícióját az állam törvényei nem ismerik el – „a nép vezetője”, „elnök”, „tisztelet” – önmagában nem ad alapot a véleménynyilvánítás szabadságába való beavatkozásra, amennyiben a kijelentések nem támogatják az erőszakot. A jelen esetben azonban a fenti kifejezéseket a csecsen szeparatisták felkelésének és fegyveres ellenállásának dicsőítése kapcsán használták. A fentiek fényében a Bíróság kimondta, hogy a vitatott kijelentések ezen csoportja tekintetében a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságába való beavatkozás „nyomós társadalmi szükségletnek” tett eleget, és a hatóságok által felhozott indokok „megfelelőek és elégségesek” voltak.

A kijelentések második csoportja kapcsán a Bíróság ismételten hangsúlyozta, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának szerves része a történelmi igazság keresése; különösen fontos, hogy a súlyos múltbéli események – például háborús bűnök vagy emberiség elleni bűncselekmények – okairól szóló vita szabadon folyhasson. Ezenkívül a politikai beszéd természeténél fogva ellentmondásos, és gyakran heves; az a tény, hogy a kijelentések erős kritikát tartalmaznak az állami politikával szemben, és egyoldalú nézetet közvetítenek a kialakult helyzet háttéréről, illetve a helyzet kialakulásának felelőseiről, önmagában nem elegendő a véleménynyilvánítás szabadságába történő beavatkozás igazolásához.

A Bíróság álláspontja szerint a kifejtett nézetek nem tekinthetők erőszakra való felhívásnak vagy az erőszak igazolásának, a gyűlölet vagy az intolerancia szításának. Bár a kijelentések megfogalmazása kétségkívül érzelmtől fűtött volt, és a kijelentések erős állításokat tartalmaztak, a Bíróság azonban ezt az orosz kormány, illetve a Csecsenföldön zajló fegyveres konfliktus során tett kormányzati intézkedések kritikájának értékelte, ami nem lépte túl az elfogadhatóság határait, tekintettel arra, hogy az elfogadható kritika határai igen szélesek, ha egy a kormány

bírálatáról van szó. Az is fontos körülménynek számít, hogy az a felhívás, amely az orosz elnökválasztástól való távolmaradásra szólít fel, 2004 februárjában és márciusában, a választási kampány idején került közzétételre; a kampányidőszak ugyanis különösen fontos volt, hogy a választásokkal kapcsolatban mindenféle vélemény és információ szabadon áramolhasson.

A háborúról szóló kijelentések között is voltak olyanok – amelyek az államot, illetve az állami gépezet részét képező szövetségi fegyveres és biztonsági erők tevékenységét bírálták –, amelyek nem lépték túl az elfogadható kritika határait. Ennek kapcsán a Bíróság hangsúlyozta annak elemi fontosságát, hogy az államok óvatosságot tanúsítsanak a „gyűlöletbeszéd” büntetőjogi meghatározásakor, a hatóságok pedig szigorúan értelmezzék a releváns jogszabályi rendelkezéseket, és tartózkodjanak a véleménynyilvánítási szabadságba való túlzott beavatkozástól a „gyűlöletbeszéd elleni fellépés” leple alatt, amikor csupán a kormány, az állami intézmények, illetve a kormányzati politika és az állami szereplők tevékenységének bírálatáról van szó.

A harmadik csoportba tartozó kijelentések az orosz etnikumú emberek és ortodox hívők által elkövetett állítólagos visszaélésekre vonatkoztak. A Bíróság következetesen úgy ítélte meg, hogy egy egész etnikai vagy vallási csoport negatív fényben való feltüntetése – például a csoport egészének összekapcsolása súlyos bűncselekményekkel – ellentétes az Egyezmény alapjául szolgáló értékekkel, nevezetesen a toleranciával, a társadalmi békével és a diszkriminációmentességgel. A kérelmező lényegében azzal vádolta az orosz etnikumú embereket, hogy rabszolgákat tartanak, és nagyon ellentmondásos kijelentéseket tett az ortodox vallást gyakorlóakra is. Tekintve az etnikai és vallási csoportok elleni támadó megnyilvánulások általánosító jellegének mértékét, a Bíróság nem látott okot arra, hogy eltérjen a hazai bíróságok következtetéseitől; úgy vélte, hogy e tekintetben az indokai „megfelelőek és elégségesek” voltak a beavatkozás igazolásához.

Ami a beavatkozás arányosságát illeti, a Bíróságnak a lehető legnagyobb óvatosságot kell tanúsítania, amikor a hatóságok intézkedései vagy szankciói eltántoríthatják a kérelmezőket vagy más személyeket az olyan információk és eszmék terjesztésétől, amelyek megkérdőjelezzik a dolgok fennálló rendjét. A kérelmezőt 5 év szabadságvesztésre ítélték, és 3 évre eltiltották az újságírói foglalkozás gyakorlásától. A Bíróság nyitva hagyta azt a kérdést, hogy az újságírói foglalkozás gyakorlásának tilalma önmagában összeegyeztethető-e az egyezmény 10. cikkével. Mindenesetre a szabadságvesztés és az újságírói foglalkozás

gyakorlásának tilalma is rendkívül szigorú intézkedés. A hazai bíróságok a szankciók igazolását a kérelmező „személyiségére” és a bűncselekmény által okozott „társadalmi veszélyre” korlátozták. Noha ezek a megfontolások „megfelelőek” lehetnek, nem tekinthetők „elégségesnek” a kiszabott büntetés kivételes súlyosságának igazolására. A kérelmező nem szerepelt a bűnügyi nyilvántartásban, illetve soha nem ítélték el hasonló bűncselekmény miatt.

A Bíróság ismételt hangsúlyozta, hogy a kifejezés médiumának potenciális hatása fontos tényező a beavatkozás arányosságának megítélésében. Először is, a kérelmező a vizsgált események időpontjában nem volt jól ismert vagy befolyásos közszereplő. Figyelembe veendő körülmény, hogy a vitatott kijelentéseket a kérelmező saját kiadású, nagyon alacsony példányszámban megjelenő hírlevelében tették közzé. A hírlevél példányait a kérelmező személyesen vagy az ismerősein keresztül terjesztette moszkvai nyilvános eseményeken az érdeklődőknek. Így egyértelmű, hogy a szóban forgó hírlevél terjedésének mértéke elhanyagolható volt. Ezenkívül nem lehet azt mondani, hogy a kifogásolt nyilatkozatokat olyan módon terjesztették, hogy az tovább növelte volna a közvetített üzenet hatását. Éppen ellenkezőleg, a fent említett tényezők jelentősen csökkentették a vitatott nyilatkozatok potenciális hatását mások jogaira, a nemzetbiztonságra, a közbiztonságra vagy a közrendre.

A Bíróság ezért arra a következtetésre jutott, hogy a kérelmező büntetése nem volt arányos az elérni kívánt célokkal. A fentiekre, valamint a kiszabott büntetés súlyosságára tekintettel a Bíróság kimondta, hogy a beavatkozás nem volt szükséges egy demokratikus társadalomban, tehát a 10. cikket megsértették.

Kóczián Sándor

E. S. Ausztria elleni ügye³²

Az ügy körülményei. A kérelmező 2008 januárjától kezdve „Alapvető tudnivalók az iszlámról” (Grundlagen des Islams) címmel tartott szemináriumokat a szélsőjobb oldali Osztrák Szabadságpárt szervezésében. Előadásain nemcsak a Szabadságpárt tagjai és meghívottjai vehettek részt; azokat a párt honlapján nyilvánosan is meghirdették, sőt, a párt egy kifejezetten fiatal szavazóknak szóló szóróanyagot is kiadott, melyen a szemináriumokat egy „ingyenes oktatási csomag” részeként hirdették.

A kérelmező az ügy alapjául szolgáló két szemináriumot 2009 őszén tartotta, körülbelül 30-30 résztvevővel, akik egyike egy, a kilétét fel nem fedő újságíró volt, aki az elhangzottak miatt később felje-

lentést tett a rendőrségen. A szemináriumok során E. S. többek között kijelentette, hogy a mohamedán férfiak számára a próféta cselekedeteinek követése a legfőbb parancs, ez azonban – többek között azért, mert gyermekekkel hált – ütközik a demokratikus értékrenddel. A szemináriumokon emellett E. S. célzott rá, hogy Mohamednek az Ajsa nevű, kilencéves feleségével folytatott viszonya tulajdonképpen pedofília.

Noha az ügyészség először gyűlöletkeltés bűncselekménye miatt emelt vádat a kérelmezővel szemben, a bécsi regionális bíróság végül vallási tanok becsmérlésének vádjával ítélte el: döntésében kimondta, hogy E. S. előadásai jogos megbotránkozást keltettek a muszlim vallási közösségben, és kötelezte E. S.-t az eljárás költségeinek megtérítésére, valamint 480 eurós pénzbírság megfizetésére.

*A döntés.*³³ A kérelmező beadványában a véleménynyilvánítás szabadságát biztosító 10. cikk megsértésére hivatkozott. A Bíróság esetjogára utalva azzal érvelt, hogy a nemzeti bíróságok nem a 10. cikk fényében értelmezték kifogásolt állításait, hiszen ebben az esetben nem minősítették volna azokat egyszerű értékítéletnek. Az értékítéletek ugyanis csak akkor túlzók, ha nincsen ténybeli alapjuk, míg az ő állításai tényeken (pl. Mohamed és Ajsa kapcsolatának történeti bizonyítékain) alapultak, az ilyen értékítéletek pedig a 10. cikk védelme alatt állnak. Hozzáfűzte, hogy a hazai bíróságok nem vették figyelembe, hogy a kifogásolt állításokon keresztül egy tárgyilagos, élénk vita keretein belül fejezett ki bírálatot az iszlám vallást és Mohamed kritika nélküli követését illetően, amivel így hozzájárult a téma társadalmi vitájához.

A kérelmező emellett azzal érvelt, hogy a vallási csoportok közintézményeknek minősülnek, így még fokozottabban kell tűrniük a kritikát. A Bíróság esetjogára³⁴ hivatkozva úgy vélte, hogy a vallási csoportoknak akkor is tűrniük kell a támadó kijelentéseket, ha azoknak nincs valóságalapja – amennyiben nem minősülnek erőszakra való felbujtásnak. A kérelmező megjegyezte, hogy a 9. cikk az olyan tanok népszerűsítését sem tiltja, melyek más személyek hite szempontjából kifejezetten ellenségesek. Az általános nemzetközi emberi jog normák értelmében kizárólag az indokolatlanul sértő véleménynyilvánítások tilthatók, amelyek semmiképpen sem tekinthetők a társadalmi vitához való hozzájárulásnak.

A kormány álláspontja szerint a nemzeti bíróságok vizsgálatuk során a Bíróság esetjogával összhangban, körültekintően állapították meg a kérelmező véleménynyilvánításhoz fűződő jogának, illetve mások vallásos meggyőződés tiszteletéhez fűződő jogának

korlátait. A megfelelően alapos vizsgálódást követően megállapították, hogy a kifogásolt állítások nem tekinthetők az iszlámról és a gyermekházasságról szóló objektív vita részének; a kijelentések egyetlen célja az volt, hogy becsméreljék Mohamedet, jogos megbotránkozást kiváltva a vallásos csoportok körében.

A kormány emellett megismételte, hogy a legfelső bíróság elismerte, hogy a kiskorúakkal folytatott szexuális kapcsolat kérdése társadalmi vita tárgya, ezért az elfogadható kritika határait meglehetősen szélesen húzta meg. A kérelmező állításai azonban nem voltak tényekkel alátámasztva, így ehhez a vitához nem járulhattak érdemben hozzá. A kormány a Bíróság esetjogára hivatkozva rámutatott, hogy a hívők által rendkívül sértőnek és provokatívnak tartott kritikái kijelentések, valamint a vallási vagy etnikai csoportok elleni általános, hevesen támadó megnyilvánulások nem egyeztethetők össze az Egyezmény alapértékeivel, ezért nem is védheti az ilyen állításokat a vélemény szabadságot biztosító cikk.

Végül a kormány arra is felhívta a Bíróság figyelmét, hogy a büntetés a maximális 360 napos időszak helyett 120 napra szóló, a törvény által kiszabható legkisebb mértékű, 4 eurós napi pénzbírság volt.

Beavatkozó félként a European Centre for Law and Justice nevű szervezet rámutatott, hogy azok a tényszerű alappal bíró értékítéletek, amelyek hozzájárulnak a társadalmi vitához, és nem buzdítanak erőszakos cselekedetre, az Egyezmény 10. cikke értelmében megengedhetők. Érvelésük szerint az olyan jogi korlátozás, amely a hívők érzése helyett magát a vallást kívánja óvni, a blaszfémia (istenkáromlás) tiltásának minősül, és ez a büntetőjogi tétel a nemzetközi emberi jogi normák értelmében eltörölendő.

Mivel mindkét fél elismerte, hogy a nemzeti bíróság ítélete beavatkozást jelent a kérelmező véleménynyilvánításhoz való jogának gyakorlásába, a Bíróság megvizsgálta az eljárás törvényi alapját (ennek meglétét szintén elismerték a felek), szükségességét és céljait.

A legitím cél tekintetében a Bíróság elfogadta a kormányt érvelését, miszerint a kifogásolt intézkedés célja a vallási béke megőrzése, valamint a vallásos emberek nyugalma volt, mely célok megfelelnek a 10. cikk 2. bekezdésében foglalt korlátozási feltételeknek.

A Bíróság a konkrét ügy indoklásában előzetesen megjegyezte, hogy a kifogásolt kijelentések hatása bizonyos mértékben attól függ, hogy melyik országban, mikor és milyen környezetben tették azokat. Ennek megfelelően a Bíróság hangsúlyozta az államok széles mérlegelési jogkörét, hiszen a nemzeti bíróságok vélhetően pontosabban meg tudják állapíta-

ni, hogy milyen kijelentések alkalmasak a vallási béke megzavarására.

A Bíróság megállapította, hogy mivel az esemény az interneten is meg volt hirdetve, a Szabadságpárt elnöke pedig külön szórólapokat küldött a fiatal választóknak, a kérelmezőnek tisztában kellett lennie azzal, hogy a kijelentései nyilvánosak. Mivel előadásának címe („Alapvető tudnivalók az iszlámról”) megtévesztésre alkalmas volt – azt sugallhatta, hogy tárgyilagos információk fognak elhangzani –, a kérelmező azt is feltételezhette, hogy nem csak hozzá hasonló gondolkodású emberek vesznek majd részt az eseményen, hanem olyanok is, akik esetleg sértőnek találhatják a kijelentéseit.

A Bíróság – noha kiemelte, hogy a vallásos csoportoknak tolerálniuk kell nézeteik elutasítását; sőt, a hitükkel szemben ellenséges nézeteket is –, elfogadta a nemzeti bíróságok érvelését, miszerint a kijelentések jogos megbotránkozást kelthettek, mivel céljuk nem a vallásról szóló társadalmi vitához való objektív hozzájárulás volt, hanem annak bizonyítása, hogy Mohamed nem méltó a vallásos tiszteletre.

Mivel a kérelmező az iszlám szakértőjeként lépett fel, a Bíróság nem fogadta el érvelését, miszerint a kifogásolt kijelentés tulajdonképpen idézet volt egy korábbi, így már megmásíthatatlan beszédéből. Ehelyett egyetértett a nemzeti bírósággal abban, hogy a kérelmezőnek tisztában kellett lennie állításainak részlegesen hamis voltával, illetve azzal, hogy azok megbotránkozást kelthetnek. A Bíróság emellett megjegyezte, hogy a részes államok az Egyezmény 9. cikke értelmében kötelesek biztosítani a vallásos és a nem vallásos csoportok békés együttélését a kölcsönös tolerancia megteremtésén keresztül, a vallásos tisztelet tárgyainak provokatív módon történő bemutatása pedig a tolerancia szellemiségét – a demokratikus társadalmak alapköveinek egyikét – sértőnek tekinthető.

Mivel a kérelmező szubjektív alapon állította azt Mohamedről, hogy elsődlegesen gyermekekhez vonzó szexuálisan, és a történelmi háttérrel nem adott semleges áttekintést, a Bíróság egyetértett a nemzeti bíróságokkal abban, hogy a kérelmező állításai – megfelelő tényalap és bizonyítékok hiányában – értékítéletnek minősülnek.

A kérelmező arra való hivatkozását, hogy az élen vitában csupán néhány potenciálisan megbotránkozató kijelentést kellett eltűnnie a hallgatóságnak, a Bíróság elvetette, mivel értelmezése szerint az Egyezmény 10. cikke nem teszi elfogadhatóvá azt a megoldást, hogy az elfogadhatatlan kijelentéseket elfogadható kijelentések közé csomagolják. A kérelmező a kijelentésekkel kapcsolatban azzal is érvelt, hogy a vallási csoportoknak a valóság alapot nélkülöző tá-

madásokat is tolerálniuk kell, a Bíróság azonban kimondta, hogy az egyértelműen valótlan állítások nem élvezik a 10. cikk védelmét.

A Bíróság végül azt is kiemelte, hogy a nemzeti bíróság csupán mérsékelt bírságot (480 euró) rótt ki a kérelmezőre, noha a törvény alapján akár jóval magasabb pénzbüntetést vagy börtönbüntetést is kiszabhatott volna. Tekintetbe véve a kérelmező büntetlen előéletét, súlyosbító körülményként pedig a többszöri törvénytisztát, a Bíróság arányosnak találta a büntetést.

Összefoglalva: a Bíróság kimondta, hogy a nemzeti bíróságok kellő körültekintéssel jártak el a kérelmező állításainak vizsgálatakor, és az osztrák társadalom vallási békéjének megőrzése szempontjából megfelelően értékelték a kérelmező véleménynyilvánítási szabadsága és mások vallásos érülethez fűződő joga közötti egyensúlyt. A Bíróság úgy látta, hogy a nemzeti bíróságok megfelelően vizsgálták a vallási tanok kritikája és becsmérése közti határvonalat, mely vizsgálat eredményeként úgy találták, hogy a kérelmező állításai nagy valószínűséggel váltottak ki – jogos – megbotránkozást a muszlim közösség tagjainak körében. A Bíróság megállapította, hogy a kifogásolt állítások nem tekinthetők a gyermekházaság kérdéséről szóló társadalmi vitához való semleges, objektív hozzájárulásnak, ehelyett tényalap nélküli általánosításnak, illetve Mohamed alakját becsmérő támadásnak minősültek, és alkalmasak voltak arra, hogy veszélyeztessék a vallási békét.

Ezek alapján a Bíróság egyhangúlag kimondta, hogy a nemzeti bíróságok nem lépték túl széles mérlegelési jogkörüket, amikor a kérelmezőt elítélték a vallási tanok becsméréiséért, így nem sértették meg az Egyezmény 10. cikkét.

Soproni Tamás

Magyar Jelt. Zrt. Magyarország elleni ügye³⁵

Az ügy körülményei. A kérelmező társaság működteti a 444.hu internetes hírportált. 2013. szeptember 5-én láthatóan részeg futballszurkolók, akik éppen egy labdarúgó-mérkőzésre tartottak csoportosan, megálltak buszokkal Konyár falu általános iskolája előtt, melyben túlnyomórészt roma diákok tanulnak. A szurkolók kiszálltak a buszból, énekeltek, rasszista rigmusokat skandáltak, fenyegették az udvaron játszó diákokat, zászlókat lengettek, és sörösüvegeket is dobáltak. A tanárok a gyermekek védelme érdekében kihívták a rendőrséget. A szurkolók csak a rendőrök kérésére után hagyták el a helyszínt. J. Gy., a helyi roma nemzetiségi önkormányzat vezetője a történekről aznap interjút adott a Roma Produkciós

Iroda Alapítványnak. Az interjúban úgy fogalmazott, hogy „bejött a Jobbik”, és azt állította, hogy a Jobbik tagjai támadták meg az iskolát. Az alapítvány a videót még aznap feltöltötte a Youtube-ra. A 444.hu másnap cikket írt az eseményekről „A Romániába tartó futballszurkolók megálltak cigányokat fenyegetni” címmel. A cikk hivatkozott a Youtube-ra felöltött videóra, és ahhoz egy hiperhivatkozást is megadott. Ezt követően a cikket október 1-ig még háromszor frissítették az újonnan elérhetővé vált információk és a rendőrség hivatalos közleménye alapján. A Youtube-videó linkjét három másik hírportál is átvette.

2013. október 13-án a Jobbik jóhírnév megsértése miatt keresetet nyújtott be a Debreceni Törvényszéken nyolc alperes, köztük J. Gy., a kérelmező társaság és más médiaszolgáltatók ellen. Azzal érvelt, hogy a futballszurkolókra a Jobbik elnevezés használatával hivatkoztak, és közzétették a Youtube-videó hiperlinkjét, amivel megsértették a párt jóhírnévhez való jogát. 2014. március 30-án a törvényszék helyt adott a felperes keresetének, és megállapította, hogy J. Gy. nyilatkozata tévesen azt a benyomást keltette, hogy a Jobbik részt vett a konyári incidensben. Kimondta a kérelmező objektív felelősségét is a rágalmozó kijelentések terjesztéséért, amivel megsértette a párt jóhírnévhez való jogát. A bíróság elrendelte az ítélet közzétételét a 444.hu weboldalán, és arra kötelezte a hírportált, hogy távolítsa el az online cikkből a videóra mutató hiperhivatkozást.

A kérelmező a fellebbezésben azzal érvelt, hogy a közvélemény a Jobbik elnevezést nem csak a párttal, hanem a romaellenes ideológiával is társította, és a Jobbik mint név a romaellenes szervezetek gyűjtőnévévé vált. A nyilatkozat tartalma nem volt sértő a politikai pártra nézve, mivel köztudomású, hogy a Jobbik gyűlöletkeltő tevékenységet folytat. A kérelmező hangsúlyozta továbbá, hogy a J. Gy.-vel készített interjú csupán egy link formájában tették elérhetővé, és ez nem jelenti azt, hogy egyetértettek volna a videó tartalmával; nem ismételték meg a videóban elhangzott kijelentéseket, és nem terjesztett valótlanosságot. 2014. szeptember 25-én a Debreceni Ítéltábla helybenhagyta az elsőfokú döntést, úgy ítélve meg, hogy J. Gy. állításai a közönség átlagos tagjainak körében azt a benyomást keltették, hogy a szurkolók szervezetileg kapcsolódtak a politikai párthoz. A bíróság szerint a kijelentés sértő volt a Jobbik számára, mivel a pártot egy társadalmilag elítélhető eseményhez kapcsolták. A Debreceni Ítéltábla döntése szerint az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg, hogy egy valótlan tartalmú nyilatkozat linken keresztül elérhetővé tétele valótlanosság terjesztésének minősül.

A kérelmező alkotmányjogi panaszt nyújtott be az Alkotmánybírósághoz. A Ptk. értelmében a médiaszolgáltatók objektív felelősséggel tartoznak a valótlan információk közléséért, ami a bírói gyakorlat alapján azt jelenti, hogy a médiaszolgáltatók felelősek a harmadik személyektől származó nyilatkozatok valóságtartalmáért. A médium tehát akkor is jogsértést követhet el, ha kiegyensúlyozott és pártatlan cikket közöl egy közérdekű kérdéssről. Ez aránytalan terhet jelent a kiadók számára, mivel csak olyan információt tehetnek közzé, amelynek igaz voltáról minden kétséget kizáróan meggyőződtek, ami lehetlenné teszi az ellentmondásos kérdésekről való tudósítást. A kérelmező szerint a bírói gyakorlat alap törvény-ellenes, mert nem vizsgálja, hogy a kiadó magatartása megfelelt-e az újságírás etikai és szakmai szabályainak. Az interneten, ahol az információk hírértéke nagyon rövid életű, egyszerűen nincs idő minden kijelentés valóságtartalmának ellenőrzésére. A kérelmező emellett felülvizsgálati kérelmet is benyújtott a Kúriához: azzal érvelt, hogy a másodfokú ítélet aránytalanul korlátozza a sajtószabadságot, mivel a cikk szerzője egy fontos, közérdekű kérdéssről számolt be, újságírói feladatait teljesítve.

A Kúria 2015. június 10-én helybenhagyta a másodfokú ítéletet, hangsúlyozva, hogy a kijelentések tényközlésnek minősülnek, és nem bizonyították azok valóságtartalmát. A Kúria szerint a híresztelés az információk megosztásával vagy nyilvánosságra hozatalával valósul meg, aminek eredményeként bárki hozzáférhet az adott tartalomhoz. Az internet a közzétételnek csupán az egyik lehetséges módja; a terjesztés fóruma, ahol az információkat, illetve a tényeket számítógépes hálózaton keresztül osztják meg. A tartalom az internetes link révén egyetlen kattintással elérhetővé és olvashatóvá válik. A Ptk. objektív felelősséget állapít meg a híresztelés kapcsán, függetlenül a terjesztő jó- vagy rosszhiszeműségétől. A Kúria szerint annak előírása a médiaszolgáltatók számára, hogy ne tegyenek hozzáférhetővé sértő kijelentéseket, nem minősül sem a sajtószabadság, sem a véleménynyilvánítás szabadsága korlátozásának.

2017. december 19-én az Alkotmánybíróság elutasította a kérelmező alkotmányjogi panaszát, és hangsúlyozta, hogy a híresztelés jogellenes volt akkor is, ha a terjesztő nem azonosult a harmadik fél nyilatkozatának tartalmával, és tévesen bízott annak valós voltában. Az Alkotmánybíróság emlékeztetett a korábbi gyakorlatára, amely szerint a közszereplők sajtókonferenciáiról való tudósítás nem minősül híresztelésnek, ha a tudósítás pártatlan és objektív, a nyilatkozat közérdekű ügyre vonatkozik, a kiadó megadja a nyilatkozat forrását, és lehetőséget biztosít az érintett személynek a potenciálisan sértő kije-

lentésekre való reagálásra. Ilyen esetekben az újságírók nem saját állításokat fogalmaznak meg, és nem áll szándékukban saját gondolataikkal befolyásolni a közvéleményt.

*A döntés.*³⁶ A kérelmező társaság szerint a magyar bíróságok azon döntései révén, amelyek kimondták az internetes hírportál objektív felelősségét olyan tartalomért, amelyre a cikk hiperlinken keresztül hivatkozott, sérült a véleménynyilvánítás szabadsága. A kérelmező mindenekelőtt azzal érvelt, hogy nincs olyan jogszabály vagy korábbi eseti döntés, ami alapján a hiperlink megosztását információ terjesztésének kellene tekinteni. A magyar bíróságok határozatai nem vették figyelembe a hiperlinkek sajátosságait, és az ügyben a tartalommegosztás hagyományosabb formáira vonatkozó mércéket alkalmazták, ami nem volt észszerűen előrelátható. Kifejtette, hogy maga a hiperlink nem közvetített vagy közölt semmilyen információt, hanem csupán egy bizonyos internetes tartalom létezésére mutatott rá. Továbbá, a hazai bíróságok által alkalmazott mérce szerint a kiadó felelősséget visel akkor is, ha a hivatkozott weboldal fenntartója a hiperlink megosztását követően módosítja a hiperlinken keresztül elérhető tartalmat, és például közzétesz egy rágalmozó anyagot, amely korábban nem szerepelt ott. A kérelmező vitatta, hogy egy politikai párt jó hírnevének védelme a beavatkozás legitim célja lehetne.

A kérelmező azzal is érvelt, hogy a hazai bíróságok által alkalmazott objektív felelősségi mérce kizárja a két védett érték közötti mérlegelést. Az objektív felelősség szabályának alkalmazásával a hazai bíróságok nem vizsgálták, hogy a kérelmező jó- vagy rosszhiszeműen járt-e el, és azt sem, hogy mi volt a terjesztés célja. Mindenesetre, az objektív felelősségi mérce összeegyeztethetetlen a Bíróság ítélezési gyakorlatával. A hazai bíróságoknak megfelelő mérlegelés esetén arra a következtetésre kellett volna jutniuk, hogy a kérelmező joga a véleménynyilvánítás szabadságához felülmúlja a Jobbik jó hírnevéhez való jogát. A hiperhivatkozás egy közérdekű kérdéstről szóló, kiegyensúlyozott tudósításban jelent meg. A sajtóorgánumok a tudósítás technikáját – beleértve a hiperlinkek közlését egy cikkben belül – szabadon választhatják meg. Végezetül, miközben a Youtube-videóra történő, hiperlinken keresztüli hivatkozás nem volt jelentős hatással a Jobbik hírnevére, a hazai bíróságok ítélete messzemenő következményekkel jár a sajtóra, illetve az újságírókra az online tartalom előállítását illetően. A hiperhivatkozások használata miatti becsületsértési eljárások, illetve az automatikus felelősség megállapítása dermesztő hatást okoz: azt eredményezheti, hogy az újságírók, illetve az online hírportálok tartózkodni fognak a hiperlinkek hasz-

nálatától a közleményeikben, ami szűkíti a felhasználók lehetőségeit az információhoz való hozzáférést illetően.

A kormány szerint a kérelmező elleni bírósági ítéleteket el lehetett volna kerülni, ha a kérelmező kelendő gondossággal jár el, és nem teszi közzé a videófelvételhez vezető hiperlinket. J. Gy. nyilatkozata nem tükrözte az objektív valóságot, és alkalmas volt az alperesről kialakult kép negatív irányú befolyásolására a társadalomban; függetlenül a kérelmező jó- vagy rosszhiszeműségétől, a közzététel megsértette a politikai párt jó hírnevéhez való jogát. A kormány azt állította, hogy a felvételek közzétételének előre kellett látniuk, hogy felelősségre vonhatók az olyan tartalomért, amelyet nem ellenőriztek. Ellenkező esetben súlyos emberi jogi jogsértések lennének büntetlenül elkövethetőek. Értelmezésük szerint a mások jogait sértő információ terjesztésének tekinthető az ilyen információ átadása vagy továbbítása is; még akkor is, ha a híresztelő nem értett egyet a harmadik fél nyilatkozatának tartalmával, vagy ha tévesen támaszkodott a kijelentés – valósnak vélt – tartalmára. Megismételve a hazai bíróságok érveit, a kormány hangsúlyozta, hogy a jogellenes tartalom bármely módon történő hozzáférhetővé tétele információ terjesztésének minősül, amiért a terjesztőnek objektív felelősséget kell viselnie, függetlenül a jó- vagy rosszhiszeműségétől, avagy mások jogai megsértésének súlyosságától. Ennek a mércenek az alkalmazása nem vonja maga után a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozását, és nem ró indokolatlan terhet a közreadóra. A kormány arra is rámutatott, hogy a kérelmező társaság egy professzionálisan működtetett, profitorientált internetes portál, amelynek képviselői feltehetően előre látták, hogy milyen jogi következményekkel járhat a kérdéses videófelvétel hozzáférhetővé tétele. Észszerűen elvárható volt tehát a kérelmezőtől, hogy kellő gondossággal járjon el.

A Bíróság elismerte, hogy a hazai bíróságok döntései beavatkozást jelentenek a kérelmező társaság véleménynyilvánítási szabadságába. Ezúttal is hangsúlyozta, hogy az olyan szakmai tevékenységet folytató személyektől, akiknek nagyfokú óvatosságot kell tanúsítaniuk foglalkozásuk gyakorlása során, elvárható, hogy különös gondossággal értékeljék az ilyen tevékenységgel járó kockázatokat. Megjegyezte ugyanakkor, hogy a hiperhivatkozások értékelését, illetve korlátozását illetően nem volt sem kifejezett jogi szabályozás, sem ítélezési gyakorlat. Mindazonáltal, a Bíróság elfogadta, hogy a beavatkozás mások jogai védelmének legitim célját szolgálta.

A Bíróság ezúttal is emlékeztetett az újságírói etika és az újságírók jóhiszemű eljárásának fontosságára. Egy olyan világban, amelyben az egyén a hagyó-

mányos és az elektronikus médián keresztül hatalmas mennyiségű információval szembesül, az információközlésben részt vevők száma pedig egyre nő, az információk ellenőrzésének, az újságírói etikának is egyre fokozottabb jelentősége van. Ami az internetes oldalak fontosságát illeti a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlásakor, a Bíróság megismételte: figyelembe véve a könnyű elérhetőségét és tárolókapacitását, valamint a hatalmas mennyiségű információ közzétételének lehetőségét, az internet fontos szerepet játszik abban, hogy a nyilvánosság hírekhez való hozzáféréseinek előmozdításában, illetve általában az információk terjesztésének megkönnyítésében. Ugyanakkor az internetes tartalom, illetve internetes kommunikáció esetében nagyobb a kockázata az emberi jogok – különösen a magánélet tiszteletben tartásához való jog –, illetve szabadságok gyakorlását és élvezetét érintő sérelmek okozásának, mint a nyomtatott sajtó esetében.

Az internet sajátos természetéből fakadóan az internetes hírportáloknak eltérőek lehetnek a „kötelezettségei és felelőssége” a 10. cikk alkalmazásában a hagyományos kiadókétől, ami a harmadik féltől származó tartalmakat illeti. Bár az internetes hírportálok hagyományos értelemben véve nem közreadói a harmadik fél hozzászólásainak, bizonyos körülmények között felelősségre vonhatók az ilyen felhasználók által létrehozott tartalomért. A Bíróság korábban már jelezte, hogy az információs társadalom terén működő szolgáltatókat nem lehet felelősségre vonni harmadik féltől származó tartalom miatt; kivéve, ha nem intézkedtek a hozzáférés megszüntetése vagy leltiltása érdekében, miután tudomásukra jutott, hogy jogsértő tartalomról van szó. A Bíróság hangsúlyozta azt is, hogy a nyomtatott sajtóból és az internetről származó tartalmak sokszorosításának szabályozása eltérhet egymástól. Utóbbi esetében tagadhatatlanul a technológiai sajátosságaihoz kell igazítani a szabályozást az érintett jogok és szabadságok védelmének és előmozdításának érdekében. A sajtót a súlyosan akadályozza a „társadalom éber őre” szerep – vagyis elemi funkciója – betöltésében, ha a hazai szabályozás nem biztosít megfelelő keretet ahhoz, hogy az újságírók szankcióktól való félelem nélkül használhassanak fel internetről szerzett információkat.

A jelen eset egy internetes hírportál „kötelezettségeire és felelősségére” vonatkozik egy olyan helyzetben, amikor egy online cikk hiperhivatkozást tartalmazott egy olyan internetes tartalomhoz, amit később rágalmozónak ítélték. A hazai bíróságok szerint a hiperhivatkozás beillesztése automatikusan a rágalmozó nyilatkozat közzétételének minősül, ami az újságíró, illetve a kérelmező társaság által üzemeltetett

hírportál objektív felelősségét vonja maga után. A kérdés tehát az, hogy a kérelmező 10. cikk szerinti jogaiba történő beavatkozás az adott körülmények között megfelelő és elégséges indokokon alapult-e, és szükséges-e egy demokratikus társadalomban.

A Bíróság korábban már elfogadta a harmadik fél által közzétett tartalom tekintetében a portálok üzemeltetői és a hagyományos kiadók közötti különbséget, összhangban a nemzetközi dokumentumokkal, amelyek különbséget tesznek a hagyományos nyomtatott média, az audiovizuális média és az internetes média működésének szabályozását meghatározó elvek között. Figyelembe véve az internet szerepét a nyilvánosság hírekhez való hozzáféréseinek előmozdításában, a Bíróság leszögezte, hogy a hiperhivatkozások közzétételének célja az, hogy más oldalakra és webes forrásokra irányítva lehetővé tegyék az internetes felhasználók számára a tartalmak közötti navigálást egy olyan hálózaton, ahol hatalmas mennyiségű információ áll rendelkezésre. A hiperhivatkozások hozzájárulnak az internet zökkenőmentes működéséhez azáltal, hogy a tartalmakat egymással összekapcsolva elérhetővé teszik. A hiperlinkek közzététele – mint a tudósítás egy technikája – lényegesen eltérnek a hagyományos közzétételi aktusoktól, mivel a hiperlinkek alapvetően csak odairányítják a felhasználókat más internetes tartalmakhoz. Vagyis nem maguk közlik ezeket a tartalmakat, csupán felhívják az olvasók figyelmét – a hiperlink közzélése révén – egy másik weboldalon közzelt tartalom létezésére. A hiperhivatkozások közzélése sajátossága az is, hogy – összehasonlítva az információ terjesztésével – a hiperlink révén hivatkozó személy nem feltétlenül gyakorol ellenőrzést annak a weboldalnak a tartalma felett, amelyre a hiperlink mutat; a tartalom a link létrehozását követően meg is változhat. Továbbá, a hiperhivatkozáshoz kapcsolódó tartalmat a kiadója már korábban közzétette a weboldalon, korlátlan hozzáférést biztosítva hozzá a nyilvánosság számára.

Tekintettel a hiperlinkek sajátosságaira, a Bíróság nem értett egyet a hazai bíróságoknak azzal a megközelítésével, hogy a hiperhivatkozás pusztán közzététele a rágalmozó kijelentések terjesztésével egyenértékű, ami automatikus felelősséget von maga után. Annak kérdése, hogy a hiperlink közzététele teremt-e ilyen felelősséget, minden esetben egyedi, számos elemet figyelembe vevő értékelést igényel. A Bíróság szerint a kérelmező – mint a hiperhivatkozás közzétevője – felelőségének megítéléséhez különösen a következő szempontokat kell figyelembe venni: egyetértett-e az újságíró a vitatott tartalommal; megismételte-e a vitatott tartalmat (anélkül, hogy helyeselné

azt); az újságíró pusztán hiperlinket tett-e a kifogásolt tartalomra (anélkül, hogy helyeselné vagy megismételte azt); az újságíró tudta vagy észszerűen tudhatta-e, hogy a kifogásolt tartalom rágalmozó vagy más módon jogellenes; az újságíró jóhiszeműen járt-e el, tiszteletben tartotta-e az újságírói etikai szabályokat, és tanúsította-e a felelős újságíróktól elvárt gondosságot.

A kérdéses cikk pusztán megemlítette, hogy a J. Gy.-vel folytatott interjú megtalálható a Youtube-on – és lehetőséget biztosított arra, hogy az olvasó elérhesse egy hiperhivatkozás révén –, anélkül, hogy megjegyzéseket fűzött volna hozzá, vagy megismételte volna magát a linkelt interjút, illetve annak egy részét. A politikai pártot a cikk egyáltalán nem is említette. A Bíróság hozzátette, hogy a cikkben a szerző semmilyen módon nem utalt arra, hogy a hiperlinken keresztül elérhető állítások valóságosak lennének, illetve arra, hogy egyetértene a belinkelt tartalommal, és nem is használta a hiperhivatkozást olyan összefüggésben, hogy azzal önmagában rágalmozást valósított volna meg. Nem lehet tehát azt a következtetést levonni, hogy a kifogásolt cikk szerzője az inkriminált tartalmat jóváhagyja, illetve hogy egyetért azzal.

A Bíróság megismételte, hogy ha egy újságíró szankcionálnak amiatt, mert elősegíti egy másik által közzétett interjúban tett nyilatkozatok terjesztését, az súlyosan hátráltathatja a sajtó hozzájárulását a közérdekű kérdések megvitatásához, amit csak kivételesen indokolt esetekben szabad megakadályozni. Az újságírók számára általános követelményként előírni, hogy szisztematikusan és formálisan is határolják el magukat egy olyan idézet tartalmától, amely sérthet vagy provokálhat másokat, vagy sértheti a jó hírnevüket, nem egyeztethető össze a sajtó szerepével: az aktuális eseményekről való tudósításról, vélemények és nézetek megosztásáról. A Bíróság ezen elveket szem előtt tartva sem zárta ki, hogy bizonyos a körülmények bizonyos együttállása esetén még egy kijelentés pusztán ismétlése – például egy hiperhivatkozás révén – is felvetheti a felelősség kérdését. Ilyen helyzet állhat fenn akkor, amikor egy újságíró nem jóhiszeműen – az újságírói etikának megfelelően – jár el, illetve nem egy közérdekű ügyről beszámoló felelős újságírótól elvárható gondossággal jár el. Ilyen azonban nem merült fel a jelen esetben, mivel a szóban forgó cikk nem ismételte meg a rágalmozó kijelentéseket, és a közzététel valóban csak a hiperhivatkozás megjelenítésére korlátozódott.

Annak kapcsán, hogy az újságíró és a kérelmező társaság tudta-e, vagy észszerűen tudhatta-e, hogy a hiperhivatkozás rágalmozó vagy más módon jogsér-

tő tartalomhoz vezet, a Bíróság először is rámutatott, hogy a hazai bíróságok – az elsőfokú bíróság kivételével – ezt a kérdést nem találták relevánsnak, és nem vizsgálták. Márpedig ezt annak fényében kell meghatározni, amilyenek az a kérdéses időszakban a szerző számára mutatkoztak, nem pedig a hazai bíróságok ítéleteinek utólagos megállapításai alapján. Ennek kapcsán a Bíróság ismételtlen leszögezte, hogy becsületsértésről vagy a jó hírnévhez való jog sérelméről akkor lehet beszélni, ha a támadó megnyilvánulás elér egy bizonyos súlyossági szintet, illetve olyan módon történik, ami „sérti a magánélet tiszteletben tartásához való jog személyes élvezetét”. Továbbá az elfogadható kritika határai a politikusok vagy a politikai pártok esetében tágabbak, mint a magánszemélyek esetében.

Ezekre az elvekre támaszkodva a Bíróság úgy vélte, hogy az újságíró észszerűen feltételezhetette, hogy a tartalom, amelyhez hozzáférést biztosított, ellentmondásos ugyan, de a politikai pártok megengedhető kritikáján belül marad, és mint ilyen nem jogellenes. Bár J. Gy. kijelentéseit végső soron rágalmozónak találták, mert azok ténybeli alap nélkül feltételezték, hogy a rasszista cselekmény elkövetői a Jobbikhoz kötődtek, a Bíróság arra a megállapításra jutott, hogy az ilyen kijelentések nem tekinthetők egyértelműen jogsértőnek. Megjegyzendő továbbá, hogy a vonatkozó magyar jogszabályi rendelkezések – amint azokat az illetékes hazai bíróságok értelmezik – kizárják a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságának 10. cikk szerinti értékelését, tekintettel a közérdekű kérdéssről folytatott vitára. A bíróságok úgy ítélték meg, hogy a hiperhivatkozás közlése információ terjesztésének minősül, ami objektív felelősséget keletkeztet, és kizárja az egymással versengő jogok – azaz a politikai párt jó hírnévhez való joga és a véleménynyilvánítás szabadságához való jog – közötti mérlegelést. A Bíróság szerint előreláthatóan negatív következményekkel járhat az információk internetes áramlására, ha ilyen objektív felelősség állapítható meg, mert ez arra kényszeríti a cikk szerzőit és kiadóit, hogy teljes mértékben tartózkodjanak az olyan források belinkelésétől, amelyek megváltoztatható tartalma felett nincs ellenőrzésük. Ez közvetlenül vagy közvetve dermesztő hatással járhat a véleménynyilvánítás szabadságára az interneten.

A fentiek alapján a Bíróság kimondta, hogy a hazai bíróságok az objektív felelősség kiszabását nem alapozták megfelelő és elégséges indokokra. Az intézkedés tehát a véleménynyilvánítás szabadságához való jog aránytalan korlátozásának minősült; ennélfogva a 10. cikket megsértették.

Kóczyán Sándor

JEGYZETEK

1. 23183/15. számú kérelem.
2. Az EJEB 2018. november 13-án kelt ítélete.
3. A. T. Észtország elleni ügye 2., 70465/14. számú kérelem, a Kamara 2018. november 13-án hozott döntése.
4. 21884/15 számú kérelem.
5. Az EJEB 2017. március 30-án kelt ítélete.
6. Council of Europe: Mass shooting of strawberry pickers leads to ongoing reforms, Chowdury and Others v. Greece, 2017, <https://www.coe.int/en/web/impact-convention-human-rights/-/mass-shooting-of-strawberry-pickers-leads-to-ongoing-reforms>.
7. 29580/12., 36847/12., 11252/13., 12317/13., 43746/14. számú kérelmek.
8. A Nagykamara 2018. november 15-én kelt ítélete.
9. A kritériumokat egy korábbi döntésben – az Engeldöntésben – határozták meg: Engel és mások Hollandia elleni ügye. 5100/71., 5101/71., 5102/71., 5354/72., 5370/72. számú kérelmek, az EJEB 1976. június 8-án kelt ítélete.
10. Navalnij és Jasin Oroszország elleni ügye, 76204/11. számú kérelem, az EJEB 2014. december 4-én kelt ítélete, valamint Navalnij és Ofitserov Oroszország elleni ügye, 46632/13. és 28671/14. számú kérelmek, az EJEB 2016. február 23-án kelt ítélete.
11. Merabishvili Grúzia elleni ügye, 72508/13. számú kérelem, az EJEB 2017. november 28-án kelt ítélete.
12. A Bíróság egyebek mellett a Leyla Sahin Törökország elleni ügyre (44774/98. számú kérelem, az EJEB 2004. június 29-én kelt ítélete, összefoglalását lásd: *Fundamentum*, 2004/4, 132–133.), valamint a Karácsony és Mások Magyarország elleni ügyre (42461/13. és 44357/13. számú kérelmek, a Nagykamara 2016. május 17-én kelt ítélete, összefoglalását lásd: *Fundamentum*, 2016/1, 125–131.) hivatkozott.
13. 61064/10. számú kérelem.
14. Az EJEB 2018. február 13-án kelt ítélete.
15. 4619/12. számú kérelem.
16. Az EJEB 2017. december 11-én kelt ítélete.
17. S.A.S Franciaország elleni ügye, 43835/11. számú kérelem, az EJEB 2014. július 1-én kelt ítélete, összefoglalását lásd: *Fundamentum*, 2015/2–3, 127–129.
18. 17484/15. számú kérelem.
19. Az EJEB 2017. július 25-én kelt ítélete.
20. 5865/07. számú kérelem.
21. Az EJEB 2018. február 13-án kelt ítélete.
22. 11882/10. számú kérelem. Az EJEB 2015. október 20-án kelt ítélete, összefoglalását lásd: *Fundamentum*, 2015/4, 126–128.
23. 72562/10. számú kérelem.
24. Az EJEB 2018. február 22-én kelt ítélete.
25. 21830/09. számú kérelem. Az EJEB 2015. február 24-én kelt ítélete, összefoglalását lásd: *Fundamentum*, 2015/1, 103–104.
26. 62202/00. számú kérelem. Az EJEB 2006. december 19-én kelt ítélete.
27. 39496/11. számú kérelem.
28. Az EJEB 2018. február 27-én kelt ítélete.
29. 9540/07. számú kérelem. Az EJEB 2014. október 21-én kelt ítélete.
30. 52273/07. számú kérelem.
31. Az EJEB 2018. május 9-én kelt ítélete.
32. 38450/12. számú kérelem.
33. Az EJEB 2018. október 25-én kelt ítélete.
34. Aydin Tatlav Törökország elleni ügye (50692/99. számú kérelem, az EJEB 2006. május 2-án kelt döntése); Giniewski Franciaország elleni ügye (64016/00. számú kérelem, az EJEB 2006. január 31-én kelt ítélete); Gündüz Törökország elleni ügye (35071/97. számú kérelem, az EJEB 2003. december 4-én kelt döntése, összefoglalását lásd: *Fundamentum*, 2004/4, 135–136.).
35. 11257/16. számú kérelem.
36. Az EJEB 2018. december 4-én kelt ítélete.